

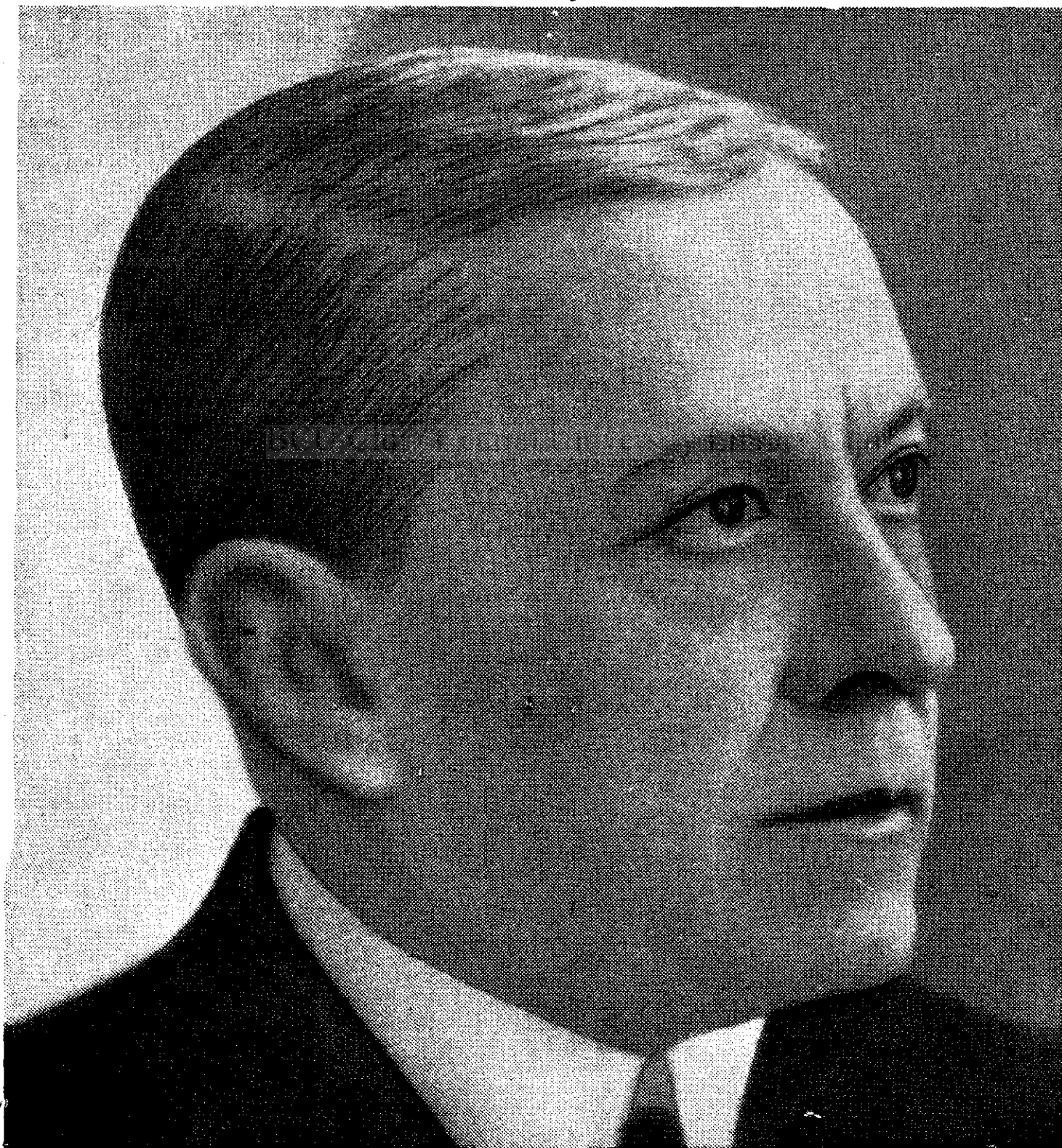
Universul

Anul XLIV Nr. 50

9 Decembrie 1928

5 Lei

Interar

IANCU FLONDOR

C t i t o r i i

IANCU CAVALER DE FLONDOR

— O VIAȚĂ ȘI O PAGINĂ DE ISTORIE —

de RAUL CRĂCIUN

Trecut ca un meteor prin viața publică a primelor timpuri din România reînregită, — meteor genit de năvălirile învechite ale unui politicianism, care părea că nu avusese nimic de învățat din groaznica epopee a marelui război, — Iancu Flondor, fost ministru doar câteva luni în guvernul dela 1919, s'a retras de atunci ca un adevărat anahoret, în singurătatea moșiei lui din Bucovina, urmărind din depărtare tot sbuciumul steril al acelora care nu voiau să știe că probitatea morală era singura temelie puternică pe care se putea dura așezământul trainic al României Mari.

Dar oricât de scurtă a fost trecerea lui prin viața noastră publică de după război, ea a impresionat adânc și a rămas ca o pildă de apăsuri vie a omului integru, ho'ărit și impetuos, care nu vrea să cunoască umilinta tranzacțiilor împotriva conștiinței și care repudiază dela sine cu violență orice ten'ațiune care ar fi cerut concesii fondului lui sufleteș de o cinste desăvârșită.

Pe cât de ager luptător, pe atât de luminat patriot fost. Viața lui Iancu Flondor se confundă cu istoria recentă a neamului românesc din Bucovina.

Născut la Storojineț, în 1865, Iancu Flondor a fost crescut în atmosfera tradițională a unei familii străvechi boeresti, primind o educațiune adevărat națională și curat românească. Liceul l-a făcut la Cernăuți, iar studiile universitare le-a terminat în mod strălucit la Viena, unde încă din anii tinereții a jucat un rol de primă însemnătate între studenții români.

Abia întors acasă dela studii, s'a aruncat, plin de avânt, în toiu luptelor pentru apărarea neamului românesc din Bucovina, împotriva asuprii austriace. N'a trebuit mult pentru ca agerimea minții sale, patriotismul său fierbinte, talentul său oratoric și puterea sa de convingere, să-l ridice în capul falangei luptătorilor români.

Pentru avântul lui, politica partidului conservator — care până atunci susținea steagul național, — părea prea moderată. Convins că lupta de rezistență națională, nu putea, în împrejurile moderne, să fie dusă numai de un număr restrâns de boeri, împreună cu marele luptător Gheorghe Popovici, a hotărât să cheme națiunea întreagă la luptă.

Astfel, în 1898, înființează „Partidul Poporului” a cărui bază era ideea națională democratică. Cu mari jertfe materiale, a scos ziarele „Dreptatea” și „Patria”, ambele redactate de unul din cei mai de elită intelectuali și luptători ardeleni, Valeriu Branisce.

Mișcarea aceasta de intensă redeştere națională, a fost pornită cum nu se poate mai la timp, căci Austria începuse o politică perfidă de prigonire a neamului românesc, prin sprijinirea elementului rutean, condus de iscusitul aventurier Coco Vasilko. Discursurile de un patriotism înflăcărat ale lui Iancu Flondor în „Landtagul” Bucovinei, ridicau o adevărată furtună. Până la el, nimeni nu îndrăznise să vorbească cu atâta cutezanță guvernatorilor împărătești și să susțină cu atâta vehemență drepturile imprescriptibile ale națiunii române asupra Bucovinei. Protejatul guvernului austriac Coco Vasilko era lovit fără milă și denunțat ca un Catilina în solda politicei Austriei, împotriva intereselor neamului românesc. Activitatea prodigioasă a lui Iancu Flondor a produs un reviriment puternic și a fost hotărâtoare pentru mulți tineri români cari șovăiau între ademăniturile șirete ale guvernului austriac și calea cea dreaptă. Toată lupta guvernului austriac pentru a-l înlătura din viața publică a Bucovinei, rămăsese zadarnică. Inalta biurocrație care conducea politica Austriei își schimbă atunci atitudinea: fostul prim-ministru depe acele vremuri, Körber, inventă un nou sistem pentru a scăpa Austria de atacurile partidelor naționalităților.

Sistemul lui Körber consta în crearea unor noi curente democratice, cari să aibă în prima linie în programul lor, revendicări de ordin material și social. Desfășurând o moderată luptă socială de clasă, Austria credea că va scăpa de lupta națională.

Pentru aplicarea noului sistem în Bucovina, a fost trimis un nou guvernator, prințul Conrad de Hohenlohe, cunoscut sub numele de „prințul roșu”. Sub egida acestuia, bucovineanul de tristă memorie Aurel Onciul, a înființat „partidul democrat”. Sprijinit din răspuțeri de guvernul austriac, noul partid a putut ajunge la o oarecare dezvoltare. Primul pas al acestui partid a fost o alianță politică cu rutenii, evreii și

germanii din Bucovina; iar ținta întregii sale lupte, erau atacurile cele mai furibunde împotriva idealului național românesc și împotriva lui Iancu Flondor. Scârbit de acest dureros spectacol, Iancu Flondor s'a retras și atunci la moșia sa, mărginindu-se la rolul de sfatului și elaborând soluțiuni în situațiile cele mai dificile. În acești aproape zece ani de viață retrasă, Iancu Flondor a susținut din răspuțeri biserica românească din Bucovina lucrând mână în mână cu marele mitropolit și apotol național Vladimir de Repta.

Neplecându-și niciodată capul în fața guvernului austriac, Iancu Flondor aștepta cu convingere și seninătate apropierea deznodământului fatal, căci cu geniul său politic și marea lui putere de pătrundere văzuse că monarhia habsburgică merge cu pași repezi spre o lichidare dezaastroasă.

Când izbucni războiul mondial, Iancu Flondor avu imediat viziunea limpede, că ceasul eliberării a sosit. El a intrat numai decât în legătură cu oamennii cari conduceau destinele Regatului, îndemnându-i să ridice sabia, și să nu cedeze nimic din drepturile sacre ale României asupra întregii Bucovine. Față de ruși, cari ocupaseră în două rânduri Bucovina, s'a arătat dârz, susținând cu tărie drepturile românilor. După retragerea rușilor, austriacii reînforși pentru ultima oară, deși aflaseră din unele documente uitate în toamna anului 1916 de guvernul român la București, legături pe care Iancu Flondor le avusese cu Regatul, n'au îndrăznit să ia nicio măsură împotriva lui, atât de covârșitoare era autoritatea lui morală.

În fine, se apropie și deznodământul. Austria se declară învinsă și împăratul dă un manifest, prin care invită naționalitățile să se constituie. Manifestul ajunge și în Bucovina. Aci, situația era grea. Cei patru ani de război, produsese o oarecare dezorientare. Unora le lipsea curajul: iar democrații lui Aurel Onciul erau pentru împărțirea Bucovinei între ruteni și români și împotriva realipirei la România. Atunci Iancu Flondor reapăru din nou. *Desfășurând steagul tricolor, el a arătat că nu este decât un singur drum: unirea cu Țara Mamă.*

În Cernăuțiul ocupat încă de trupelile austriace și de jandarmii faimosului

IANCU FLONDOR

Să-i zicem așa, cum îi ziceau ai lui înainte de 1775, când în țara furată nu plouau asupra boerilor mari și mici titlurile de cavaleri și baroni, partidele nobiliare ale Austriei stăpânitoare: Iancu Flondor.

Purtătorul acestui nume nu se cobora din cele mai vechi neamuri. Incercarea de a lega pe Flondorești de un Albotă, e greșită. Dar, tocmai fiindcă era din mai mici domni de moșie ai Moldovei-de-sus, boieriei lui, oricât de lustruită prin școala și societatea austriacă, nu-l smulgea dintre mulțimile românești ale Bucovinei sale.

Totuși o anumită demagogie, care a trecut la străin în timpul războiului, a lui Aurel Onciul, l-a fixat în tabăra boierilor. De fapt, ea era înainte de toate o tabără națională, plină de amintiri ale trecutului, plină de aspirații către viitor.

În timpul războiului cei ce făceau parte dintr'însa n'au avut un moment de nesiguranță. Iar șefului lor, de un timp de politică prin desgust, i-a fost rezervată suprema bucurie de a prezida adunarea care a readus Bucovina la trupul cel liber al poporului românesc.

A știut să-și guverneze noul ținut românesc, cu prestigiu și cu autoritate. Cei cari l-au răsturnat o vor recunoaște azi, alături cu aceia cari s'au folosit apoi de dânsul în tristele noastre discordii de după război.

Nu însă în mijlocul lor va rămânea amintirea lui, ci în mijlocul luptei pe care a dus-o sincer și cavaleresc și în mijlocul biruinții pe care a meritat s'o reprezinte.

N. IORGA

adevarate

boer și român

Iancu Flondor a avut un mare merit: acela că, deși boer, el a fost și mare ro-

general Fischer, Iancu Flondor înfruntând primejdia morții convoacă consiliul național român și deschide ședința cu cuvintele: „LANȚURILE SCLAVIEI AU CAZUT”.

Intr'un delir de entuziasm poporul se rosteste pentru unirea cu Regatul. De acolo Iancu Flondor pleacă în capul mulțimei la palatul guvernatorului cerând predarea puterii executive. Guvernatorul încearcă să câștige timp răspunzându-i că nu-i poate satisface cererea fără să raporteze întâi „locului mai înalt”. Atunci Flondor îi răspunse: — „LASAȚI ASTEA. LOCUL CEL

mai înalt”. Cine nu cunoaște mijloacele pe care Viena le avea la îndemână pentru a momi și adormi conștiința și originea boerimeii moldovene din Bucovina? Acea boerime absolut nepregătită pentru viclenele mreje ale unei politici de rafinate experiențe cum a fost cea austriacă, a fost lesne desființată ca singură posibilitate, pe atunci, de afirmare națională.

Glasul de protestare care a putut fi în asemenea împrejurări dărzul boer Iancu Flondor, capătă astfel o valoare cu mult mai mare decât acela ce i-ar acorda-o cine judecă lucrurile la suprafața lor. În mersul către libertate al unui popor, sunt mai multe etape. Prima este aceea a afirmării și a protestării. Iar personalitatea politică a lui Iancu Flondor este identică cu această primă etapă, înțeleasă în Bucovina mai întâi de mîntea cea mai limpede a vremii aceleia, care a fost regretatul George Popovici.

patriotul

Nu mult după alipirea provinciilor dezrobite la patria-mumă, Iancu Flondor s'a retras din viața politică. A fost doar câteva luni ministru al Bucovinei în cabinetul Brătianu. Suflet cinstit, idealist și patriot, el era pentru un guvern de concentrare a tuturor energiilor. Numai astfel înțelegea că se poate munci cu folos pentru patria mărită.

Spre a se vedea patriotismul său cald, povestim următoarea scenă:

Toți fruntașii români din Bucovina erau de acord asupra unirii. Numai Aurel Onciul, cu al său „partid democrat”, se încăpățâna într-o atitudine ostilă. Atunci, Iancu Flondor, care nu vorbea de douăzeci de ani cu Onciul, s'a dus la el și l-a rugat să renunțe la concepția lui de a împărți Bucovina în două, lăsând o parte Ucrainei. Firește, că Onciul n'a putut fi înduplecat.

Atitudinea lui Aurel Onciul și a „partidului” său, n'a împiedicat însă într-

MAI ÎNALT SUNTEM ASTAZI NOI, DELEGAȚII NAȚIUNEI ROMANE”

A doua zi Iancu Flondor, ales președinte al Consiliului Național și proclamat șef al guvernului provizoriu al Bucovinei, trimite un emisar la Iași, care să cheme armata română. Și astfel unirea a fost desăvârșită sub egida simbolică a soldatului român...

Acesta este omul, dispărut în plânsul plin de recunoștință al unui neam întreg, căruia el i-a închinat cu dărnicie toată viața lui.

RAUL CRĂCIUN

nimic realipirea Bucovinei la patria-mumă, căci în ziua de 27 Octombrie 1918, reprezentanții autorizați ai poporului român din Bucovina, s'au întrunit, la Cernăuți, în Palatul Național din sala „România”, și în virtutea puterii suveranității naționale, au declarat de Construcție adunarea lor și după o scurtă deliberare, au proclamat realipirea acestui ținut românesc la patria mamă.

În această istorică adunare, s'a votat, în unanimitate, următoarea moțiune.

1. „Reprezentanții poporului român, din Bucovina, întruniți astăzi, în ziua de 27 Octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranității naționale, Constituantă a acestei țări românești.

2. „Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într'un stat național independent și va purcede, în acest scop, în deplină solidaritate, cu românii din Transilvania și Ungaria.

3. Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă între toți Românii, Constituanta institue un Consiliu național de 50 membri.

„Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatar și la conferința de pace, și în afară de el nu recunoaștem nimăni dreptul de a hotări sau trata asupra poporului român din Bucovina.

4. „Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare care ar ținti la șterbirea Bucovinei, — dorește însă să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare”.

Adunarea națională, după ce a proclamat unirea tuturor Românilor, a cântat „Deșteaptă-te Române”. După versurile:

„Acum ori niciodată,
Croește-ți altă soartă
La care să se închine
Și cruzii tăi dușmani”...

entuziasmul a electrizat adunarea.

După votarea moțiunii, s'a ales un comitet de 50 persoane, numit „Consiliul național român”, sub președinția lui Iancu Flondor.

NOTE BIOGRAFICE

Iancu Flondor s'a născut la 16 August 1865 în Storojineț. El a fost crescut în atmosfera tradițională a unei vechi familii străvechi boeresti, primind o educațiune adevărat națională și curat românească. Liceul l-a făcut la Cernăuți, iar studiile universitare la Viena, unde a jucat un rol însemnat printre studenții români.

În 1898, înființează „Partidul Poporului, a cărui bază era ideea națională democrată. Scoate apoi zărele „Dreptatea” și „Patria”, ambele redactate de Valeriu Branicea. În același an este ales deputat, deținând mandatul până în 1904, când se retrage din viața politică.

În 1918 după prăbușirea imperiului Austro-Ungar, este ales președinte al Consiliului național și proclamat șef al guvernului provizoriu al Bucovinei. A fost apoi numit ministru al Bucovinei în guvernul Brătianu. În Mai 1919 demisionează însă, și se retrage definitiv din viața publică la moșia sa din Storojineț, unde moare în dimineața zilei de 18 Octombrie 1924.

P O E Z I E

STEFANIA ZOTOVICEANU

T O A M N A

Vântul toamnei s'a pornit să biciuiască grădinile
oraşului:
Copacii îi răspund cu scrâşnituri stridente, ca răsul
nevoiaşului.
Vântul ciudat, le smulge-atunci inimile de aur de pe
rammuri
Şi izbeşte furios cu ele în geamuri.
Pe lângă ziduri se strecoară-apoi
Şi face din gunoi
Câte un mic rotogol
Care creşte, creşte în gol,
Trombă, ca spadă enormă cu vârf clătinitor de gol.

Cocorii au plecat de mult,
Şi ieroglifile zărilor : Rândunicele.
Corbii, ciocli trimfători,
Înalță peste cer, faldurii negri ai norilor,
Şi le desfac panglicile.
Ochii stinşi ai stelelor
Plâng lacrimi de ploaie tare şi rece ca boabele mărgelilor.
Totul se pregăteşte de înmormântare
În oraşul în care vântul toamnei ca o febră s'a încuibat.

Înfiorată, plec urechea spre inima pământului;
Dar ca un leagăn cu pruncul şi el gătit pentru sacra
plecare,
Inima pământului însăşi, pătrunsă de vântul uricios al
toamnei
Înspăimântate a stat.

CRISTIAN SĂRBU

SCHIȚA PERIFERICĂ

În creştetul copacilor tenebrii
Tresaltă încă licăriri de soare,
Ca nişte lumânări în agonie
La căpătâiul zilei care moare.

Prin păcla cenuşie-a inserării.
Aduşi puţin din umeri, pe'ndelete,
Doi cetăţeni frământă-o ulicioară
În ritmul unei clasice flaşnete.

Un felinar cu geamurile sparte
Sunt într-o prăjină somnuroasă,
Privind la jocul celor doi prieteni,
Zâmbeşte 'n păcla umedă şi deasă.

TR. IONESCU

FRÂNTURI

I

Ca un pribeag bătut de vânt
Pe-o mare de nisipuri,
Cătat-am oaza în zădar :
Secat e-argintu 'n şipuri

Şi, cât zărese cu ochi aprins,
Pustiul, lângă pustiul,
Potop de flăcări soarele
Şi singur eu sunt viu.

II

Prin geam păzit cu gard de-oţel
Mi-am strecurat privirea :
În colţ bătut de praf şi ploi
Mucegăia psaltirea,

Iar din tavau, ţeseau paingii
Urzirile încete...
Tabloul meu dormia întors
Cu faţa la perete.

III

Nimic din tot ce-a fost cămăva :
Tăcere şi uitare,
Totul e mort, poate şi tu
Eşti cruce de cărare...

Doar singur eu, îmi înfloresc
Toiag de chiparos,
Să-mi sprijin dorul şi să 'nving
Pământu 'ntreg pe jos.

IV

Am pribegit atât de mult
Şi te-am dorit atâta,
Că, înfrăşit cu drumul lung
Cu traista şi cu bâta,

De te-oi găsi cumva pe drum
N'oi spune un cuvânt :
Voi trece doar pe-alătura,
Cu ochii în pământ.

V

Am învăţat să nu mai râd,
Să nu mai spun o vorbă :
Strâng trandafiri cu sân aprins,
Adun lumină 'n torbă

Şi când se culcă soarele
Şi cade cenuşul,
Scot inima din torba mea
Şi luminez pustiul.

IN INTUNERIC

LUCREȚIA PETRESCU

Își pierduse în război vederea. Dar cum avea părinți cu stare n'a fost nevoit după aceia să lucreze perii și să împletească scaune. Ca să-și ocupe vremea atâta de lungă și de întunecată poșeta tot felul de unelte de muzică în casă. El însuși era muzicant. Chiar pe vremea când își avea ochii teferi simțea mai bine armonia sunetelor de cât pe a culorilor. Cu atât mai mult acum, când nu putea cere de cât auzului puținele lui bucurii cu puțință. Și cânta frumos — nu ajutat de prea multă știință, dar cu o senzibilitate sporită acum de infirmitate lui. Cânta frumos și el însuși era frumos. Un bărbat subțire abia puțin încărunit și cu un profil tăiat neted dintr-o singură linie. Un Ōedip tânăr. Și ochii închiși îi inobilau parcă expresia feței.

Și ar fi avut mult succes la femei, dacă nu ar fi fost sau tocmai fiindcă era așa scos din rânduri. Venea adesea nevastă-sa prietene și el le simțea în preajma lui întotdeauna mișcate. Urechile lui prindea sunetul glasului schimbat deodată. Și sub vorbele prietenoase sau compătimitoare le ghicea ades dorința. Nu putea însă nădăjdui mai mult și era mulțumit că cel puțin își păstrase dragostea nevastei lui. O dragoste potolită de femeie greoaie și placidă în jurul căreia adia întotdeauna un miros ușor de bucatărie burgheză.

Dar cum infirmitatea lui îi reteza or ce avânt de cucerire trebuise să se mărginească până acum la amorul acesta mediocre și unic. Visa însă și aștepta. Nu prea știa nici dânsul ce: — dar visele lui se prefăceau ades în melodii de dragoste.

Și într-o după amiază cânta ca de obicei. Era singur în casă. Nevasta sa plecase. Și el se bucura de asta. De obicei mamă-sa or nevastă-sa — din dragoste, din grijă erau mereu lângă dânsul. Și pe el — prezența lor — îl obosea dela o vreme. Era cald. Deschisese ușile spre grădina și-și deschisese larg gulerul cămășei de mătase.

Cânta lucruri improvizate și bucați pe care le ținea încă în minte. Și punea atâta patimă în sunete! Vibrau nervii lui ca și coardele vioarei și își simțea nemeziți ochii lui opaci. Era desnădejde, era așteptare cântecul lui?

S'a intrerupt odată, căci i s'a părut că nu mai e singur în odaie. A întrebat, dar nu i-a răspuns nimeni. A continuat să cânte, dar nervos, neliniștit; căci deși nu auzea nimic, simțea totuși o ființă pe aproape. Un oftat ușor i-a călăuzit pe urmă pașii. Cu vioara în mână s'a îndreptat într-acolo. Dar s'a simțit deodată cuprins, sărutat cu patimă, pe când un glas abia șoptit i-a spus: „Vino, sunt eu. Nu m'ai cunoscut?”

Glasul acela tremurat ar fi putut fi al orcu, dar mâinile lui au văzut frădată, că trupul ce se lipsea fierbinte de dânsul, nu era al nevastei lui. A mințit îndată, dar nu a spus nimic și s'a lăsat docil, să-l ducă femeia spre camera de alături.

Cât a durat îmbrățișarea, care l'a lăsat inert și vrăjit pe perne? Nu știe. Censurile pot fi atâta de lungi și atâta de scurte! Nu-și dă seama cât a durat îmbrățișarea nici când s'a desprins femeia și a plecat de lângă dânsul. Li pă-

ruse că a fost târât într'un vârtej de parte — și mistuit întreg de patima cu care-l înălțase. Își pierduse complet conștiința ființei lui. Nu mai era decât un gemăt.

Când și-a venit în fire a căutat — în frigurat — în jurul lui trupul care înfăptuise minunea unei asemenea îmbrățișări; dar n'a mai găsit nimic. A vrut s'o cheme, dar și-a dat seama atunci că nu-i știe numele. A cercetat totuși — isbindu-se de mobile — în zadar odăile toate. Se oprea la fiecare ungher pipăind și rugând-o încetășor să s'arate. Pornise apoi s'o caute pe afară, când l'a pierdut locului, glasul nevastei lui, care se întorse.

S'a așezat atunci iarăși pe divanul care păstra încă parfumul femeii necunoscute. Și ca să evite întrebările se prefăcea că doarme. Își păstra astfel în-ă lăcom amintirea îmbrățișării. Și părea că simte și acum pe buze sărutarea ei iar pieptul îi tresărea încă de apăsarea de adineauri a sânilor femeii.

Se făcuse noaptea, dar în sufletul lui erau minunate scăpărări de lumină. În întunericul din jur, își uitase acum de ochii lui închiși; și se simțea fericit ca nici odată. Avea ceva nou în viață. De acum înainte au să albe un rost gândurile lui, ceasurile lui. Li părea că ese dintr'o hrubă întunecoasă, unde fusese închis atâta vreme! Și-i era atâta de recunoscător femeii misterioase, care-i fălăncise atâta de minunat amorul. Amorul pe care nu-l cunoscuse încă. Li întrezărise numai cu gândul poate. Cât are s'o iubească! Cât o iubește chiar!

Dar cum n'ar iubi-o? Că nu-i cunoaște nici numele nici chipul? Ce are a face? Închipuirea lui are să-i dăruiască zilnic un chip nou. Sau idealizat și mereu același. Căuta să și-o creeze în minte. Dar așa de puține elemente are.

Un trup neastâmpărat într-o rochie de mătase lucioasă. Părul scurt, o gură cărnăoasă, mâini cu unghii ascuțite. Atâta știe de dânsa. Ba nu. Mai știe că îl iubește. Cine știe de câtă vreme! Nu i-a spus nimic, dar cum a găsit prilejul a venit și i s'a dat toată. Cât trebuie să-l fi iubit de mult, ca să se dăruiască astfel, cu atâta tăcută patimă. Și de câtă vreme își ascunde dânsa dragostea? Dragostea ei care a făcut deodată să nu mai fie atâta de întunecată lipsa lui de lumină. O vede doar pe dânsa. O vede cu ochii lui închiși. Așa cum ar dori-o el să fie, așa cum desigur este. Frumoasă, blondă... Nu, nu blondă. Și nevastă-sa e blondă. Ar putea fi vre-o asemănare între femeile astea două?

Nevastă-sa... Are să trebuiască să se despartă oare?...

O picătură rece pe clocolul bucuriei lui. Biată femeie. Îl iubește totuși.

Dar a durat mai puțin de un minut renașcarea. Când viața i-a luat atât, de ce n'ar primi bucurios despăgubirea asta minunată?

Căci îl despăgubește de toată dragostea ei... Dar oare cum o chiamă? Nici nu s'a gândit, nici vreme n'a avut s'o întrebe. Dar când o avea pe dânsa în brațe, ce-l păsă de un nume?

Or cum, când o mai veni, desigur că are să-i spună cine-i.

Și a început s'o aștepte. Nervos, infirigurat — în fiecare zi. Se străduiește să

fie îngrijit, își comandă grabnic umeșime și cercetează dacă mai e încă frumos.

Își pipăie atent obrazul, își netezește mereu părul. Apoi cântă cântecul de atunci, pândind să audă ușa. E nervos, rău. Cere să fie mereu singur și când aude un glas străin aleargă. Dar bănuitor gândește apoi, că femeia și-a păstrat necunoscut și glasul.

Când vine pe urmă prietene la nevasta lui, el le atinge furiosat, le respiră. Li pare că recunoaște la una parfumul, alta are aceiași rochie lucioasă de mătase și alta s'a apropiat și l'a atins mângâietor cu brațul.

Care ar putea să fie? Se apropie infiorat de fiecare și așteaptă dela ele un semn, în timp ce pe gură îi tremura întrebarea: „Tu ai fost? Spune!”

Nici una nu i-a spus nimic. Odată a crezut totuși că o cunoaște. Din grupul de femei l'a îndreptat spre una mireasma unui parfum cunoscut. S'a așezat alături, i-a vorbit. Subt un pretext i-a pipăit mâna cu unghii ascuțite și trupul din umăr până în coapse. I s'a părut că trupul se infioară și rugător i-a șoptit atunci: „Când ai să mai vii? Vino!”

Nu l'a înțeles femeia? N'a vrut să-l înțeleagă?

De ce s'a infiorat atunci când a atins-o?

Vrea or cum să se convingă. La plecare îi stă în drum, îi sărută lung și apăsător mâna. Dar mâna ei rămâne țepăună, nesimțitoare. Nu răspunde cu nimic întrebării lui. Dar în schimb a doua mână! Ce semnificativ i s'a lipit de gură!

E dânsa! Și vrea s'o rețină. Dar îi lunecă și-i scapă. A treia mână e și mai caldă și mai iubitoare.

Care din trei a fost?

Cere nevastei lui, să le invite cât mai des. Femeile vin mereu, ronțăie prăjiturile, sorb ciaiul, glumesc și râd. Toate poartă rochii de mătase lucioasă, toate au mâinele cu unghii ascuțite.

Întrebă pe nevastă-sa care e mai frumoasă? Dânsa îi spune ursuz un nume adăugând: „Ce te interesează? S'a schimbat și nevastă-sa dela o vreme. Sau poate s'a schimbat dânsul?”

Îl frământă apoi gândul, că poate era o străină femeia aceea. L'a auzit cântând. L'a văzut și a intrat înăuntru. Poate că de atunci a mai încercat să vină, dar nu a mai fost singur.

Născoceste atunci tot felul de pretexte ca să-și îndepărteze — zile întregi — nevasta. Și ce lungi sunt zilele când așteptă pe întuneric singur!

Cu geamul deschis — deși e frig acum — cântă ca și atunci. Și aude parcă oftatul. Se îndreaptă infiorat spre locul acela. Nu-i nimeni. De zece ori deardândul.

Dar poate a trecut pe la fereastră și n'a îndrăznit să intre. Deschide peste tot și strigă infuriat nevastei, când cearcă să se opună. Femeia pleacă infricosată. Incepe să-l creadă puțin ne-bun.

Să stea cu geamul și ușile deschise în timp ce ninge afară!

S'a îmbolnăvit. Trebuie să șadă în pat o vreme. Nu mai poate să cânte. Și-l apasă atâta singurătate! Ar vrea

DIN CARNETUL UNUIA

— MOARTEA, INVIEREA ȘI FUGA —

MIRCEA DAMIAN

Murisem în ziua de 20 Martie, în vârstă de trei luni și cinci zile. Iar în ziua de 24 Martie, am înviat! M'am trezit în biserică, vîrît într'un cosciug de nuc, cu flori pe piept și lumânări la căpătîiu. Când am deschis ochii, primul lucru pe care l-am văzut, a fost un ban de nichel legat cu fir roșu de degetul unei mâini. N'am putut să precizez nici care deget, nici care mână, fiindcă erau încrucișate. Cîteva femei se boceau, iar preotul bolborosea niște cuvinte dintr'o carte.

— Ia te uită! — zise Vlad cu spaimă. A'nviat!

Nu știam că murisem. După multe sforțări, mă scol în capul oaselor strîngînd în mână banul de nichel, și'ntreb pe preot care'nțepenise cu brațul ridicat în semn de binecuvîntare.

să-și uite. Se îndreaptă sfios către nevasta lui. Încearcă o apropiere.

Femeia nu-l respinge! Îi iubește încă. Dar dragostea ei placidă îl desgustă. Îi face să dorească și mai apriș pe cealaltă. Nu poate fără dînsa. Trebuie s'o regăsească. Cere stăruitor nevastei să mai invite lume; să mai audă glasuri. Dar a devenit atîta de ciudat, că nu mai vine nimeni.

Și-i pare că-i zidit iarăși într'o hrubă întunecoasă. Și atîta de lungă. de nesfârșit de lungă a fost pentru el. Iarna aceea!

Dar în primă-vară i-a revenit nădejdea.

E cald, e soare. Și ușile sunt mereu deschise. Poate că într'o zi are să vină furișat, ca atunci iar. De nu are să încerce el s'o regăsească. Căci nu poate să renunțe la dînsa. Îi pare, că și-ar pierde lumina a doua oară.

Și a pornit s'o caute. A eșit într'o zi pe stradă, a oprit femeii, le-a vorbit, a fost chiar brutal cu unele. N'a reușit decât să le înspăimînte și a fost închis o vreme.

Și au trecut iar luni de zile. Iar lunile apoi s'au făcut ani. Infirmul întors acasă își trece acum timpul învîrtînd mereu pe degete boabele unor mătîni. E atîta de liniștit de când a fost în-

— Și-acum e rece apa, părinte?
— Ce apă, taică?! — se miră el după o pauză.

— Aceia în care trebuie să mă botezi!

— Doar te-am botezat odată!

— Ai dreptate! — zisei, pe gânduri. Atunci, pentru ce m'ați adus aici?!

— Muriseși! — îmi spuse mama ștergîndu-și lacrimile.

Tata mă sărută, iar ceilalți se 'nveseliră pe măsură ce-și reveneau din spaimă și uimire.

— Glume d'astea să nu mai faci, Căline! — zise tata.

— Ce glume, tată?!

— Să mori, să'nviezi... Gîndește-te că sunt cheltueli și ne faci să te plîngem degeaba!

— Asta-i bună! Nu poate cineva să doarmă patru zile 'n șir, că trebuie să moară cu tot dinadinsul!... Și eu care credeam c'am fost adus aci ca să fiu botezat!

— Dar nu'nțelegi c'ai fost botezat odată, fine? — zise nașa, căreia i-se agravase boala de inimă căpătată de când cu'ncăerarea, și care era cât p'aci să moară în locul meu, văzîndu-mă că'nviez!

— Mi-aduc amînte că m'ați botezat! le spun. Dar nu știu de ce am impresia că tot eu m'am născut și la 15 Martie când trebuia să mă nasc după soroc, și când s'a născut sora mea gemenă! Cu nașterile astea e mare încurcătură și din pricina lor o să am neajunsuri în viață, să vedeți!

— Iar începi?! — mă certă mama.

chis! Nu mai cîntă. Nu-i place și nu are de ce și cui să mai cînte. L'a părăsit nevastă-ea. Și numai vina lui a fost. Prea fusese cu ea gâlcevitor și rău. Niciodată nu-i intra în voce. S'ar fi părut că o urăște.

Acum pare resemnat și potolit. Nu mai așteaptă pe nimeni și nimica. Nu mai tresare, când aude un glas străin de femei. A oprit și bătaia pendulei. Toate ceasurile din zi și din noapte îi sunt deopotrivă de întunecate.

Nu se mai îngrijește și nu mai păstrează nimic din frumusețea lui trecută. S'a ingrășat mult, nefiresc. O grăsimă moale, vineție. Doarme cât poate mai mult și numai ceasul mesei îl mai interesează. E singura plăcere, care i-a mai rămas.

Pe femeia aceea n'o mai dorește și n'o mai visează. E incredințat în sfârșit, că nu are să mai vină. Și nici nu știe, dacă i-ar face plăcere acum venirea ei. Îi pare că a trecut de atunci atîta vreme! Și-a uitat cât a iubit'o, n'o mai urăște acum și nici nu e curios să știe cine a fost necunoscuta, care a răscolit, a nimicuit așa o viață, pentru că dintr'un capriciu i s'a dat pătîmas o dată. Sau pentru-că nu i s'a dat și a doua oară?

LUCREȚIA PETRESCU

— Am spus eu că n'are s'o isprăvească bine! — repetă țârcovnicul.

— Nu-mi dai mie jucăria acela? și m'aplecăi peste dunga cosciugului să-i iau cădelnița din mână.

— Ptiu, Diavole! — se cruci omul.

— Ei bine, dar n'aveți de gând să mă scoateți d'aici?! — le spun.

— Stai bine-acolo, mă! — zise Vlad. E comod.

Fui scos din cosciug și așezat pe-o bancă în strană. Dar îmi veni rău.

— Uite, că moare d'al doilea! — se bucură Vlad. Preotul îmi turnă pe gât niște vin de grijanie, nașa mă stropi cu apă, iar mama îmi făcu un masaj, cu palmele, pe față. Cîteva femei începură să mă bocească.

— Mi-i foame! — scâncii.

— Asta e Satana! — repetă țârcovnicul, și-mi aruncă, în bătae de joc, o prescură uscată.

— Dați-mi colivă! — strigai. Cel puțin cu atît să m'aleg dela moartea mea.

Îmi dădură colivă și vin; apoi nașa mă luă în brațe.

— Și-acum ce faceți cu cosciugul? — întrebă țârcovnicul.

— Trebuie păstrat, — zise Vlad. A doua oară, poate nu mai glumește!

— Ține minte, mă, că am să-ți plătesc două polițe! — îi spun. Și eu nu uit.

Mă duseră acasă. Mi-se păru că toată lumea e decepționată de'nvierea mea, și asta mă bucură. Tata îmi arătă o listă de cheltueli făcute pentru înmormîntarea mea.

— Îți place? — se necăji el. Bani aruncați în vînt!

— Cel puțin, să fi murit de tot! — zise frate-meu cel mare.

— Suma asta, trebuie să i-o scazi din moștenire! — hotări Vlad. Căci nu'nțeleg ca eu să nu fi murit niciodată, și să am o moștenire egală cu a lui!

Ne luarăm la bătae, eu și cu Vlad. Îi dădui cu piciorul în burtă și-i spărșii în cap al treilea biberon.

— O să-mi scoți peri albi, ticălosule! — se plînsese mama. De când te-ai născut, mi-ai pricinuit numai necazuri și supărări.

— Să știți, că iar plec!

— Am să te leg de piciorul leagănu-lui! — mă amenință tata.

Începură să mă supravegheze. Mă țineau toată ziua culcat în leagăn, peste care, mama, sfătuită de nașa, întinse o plasă de sfoară.

— Ar fi trebuit o plasă de sarmă! — își dăduse Vlad cu părerea.

— De plecat, tot plec, să știți! — îi amenințam.

Am fost ținut prizonier o lună de zile. Devenisem furios, și toată ziua nu făceam altceva decât să răgesc și să stric jucăriile. După ce mă săturam de supt, spărgeam biberonul de pereții leagănu-lui sau în capul lui Vlad, care venea la căpătîiul meu și mă'ntreba dacă n'ăș avea poftă să mergem la un aperitiv!

— Să știți, că dacă nu-mi dați drumul, iarăș mor! — îi amenințai într'o zi.

— Să nu mă faci să mai cheltuesc degeaba, că te-a luat mama dracului! — se'nfurie tata.

— Dați-mi drumul!

— Nu! Stai acolo.

— Dați-mi cel puțin să beau, ca să mă consolez. Am nervi!

— Cum să nu, poftim! — Și-mi dădeau biberonul!

Tot uitându-mă în tavan, ajunsesem să cunosc atât de bine zugrăveala, încât, mai târziu, am desenat-o din memorie până la cea mai neînsemnată nuanță!...

În a treizeci și una zi de închisoare forțată, a venit pela noi o rudă, care locuia într'un oraș foarte îndepărtat. Când a văzut plasa întinsă de-asupra leagănelui și pe mine sbătându-mă ca un pește pe uscat, s'a crucit.

— Dar pentru ce-l țineți așa?!

— Se ține numai de răutăți, — zise mama.

— Așa mic?

— Așa. La botezul lui, s'a mbătut ca un porc și-a spart capul lui frate-său cu o sticlă; pe urmă a vrut să gătuiască pe soru-sa, odată a fugit de-acasă și l-au adus jandarmii, altădată a murit și a'nviat... e un ticălos.

— Și de când îl țineți așa?

— De vre-o trei săptămâni.

— De patru! — corectai eu. Și'ncepu să urlu.

În ziua aceea, fui scos din leagăn și mi-se îngădui să ies până în curte. Dar nu mă țineau picioarele. A trebuit să merg mai întâi deabușilea, apoi să umblu sprijinindu-mă de pereți. Când am ieșit în curte, au început să mă latre câinii și un găscan m'a doborât jos cu o lovitură de cioc. Nu mă mai cunoșteau, fiindcă eram nebărbierit și nu mă văzuseră demult...

M'am întors în casă, foarte amărât. Mama era ocupată cu mătușe-mea, iar tata era dus în oraș. M'am strecurat în sufragerie și-am luat o sticlă cu vin din bufet pe care-am deservat-o dintr'o singură înghițitură! Apoi, înarmat cu sătărul, am ieșit din nou în curte și-am omorât găscanul care mă lovise cu ciocul. După aceea, mi-am sfărmat leagănelul, și tocmai pusesem mâna pe revolverul tatei ca să'mpușc câinii, când veni mama.

— Ce-ai de gând să faci, mă?... Pentru ce-ai stricat leagănelul?!

— Nu mai... trebuie! — bâlbâii. Deabia mai puteam să mișc limba, iar picioarele mi-se împleticeau.

— Ai băut, ticălosule!

— După... atâta post!...

Mama ridică mâna să mă lovească, dar o'mpiedică mătușe-mea, care se prăpădea de râs.

— Lasă-l, dragă! — se rugă ea. Și mă culcă pe o pernă într'un colț al odăii.

M'am trezit a doua zi dimineața, cu gura coclită.

— Mai bei? — măntrebă mătușa râsând. Apoi mi-a făcut bae și mi-a dat biberonul.

— Frumoasă e geanta d-tale! — îi spun. Nu mi-o dai să mă joc cu ea?

Mătușa îmi dădu geanta în care, pe lângă pudrieră și alte scule pentru toaletă, se aflau două mii de lei. I-am furat banii și-am plecat la gară agățat de arcurile unei trăsurii care tocmai pornea din poarta vecinilor de peste drum. Cu bilet în regulă, am fugit iarăș la București. În tren, conductorul m'a amendat cu 200 de lei, fiindcă m'a pârât o cucoană că sunt necuviincios.

— Fumează fără să-și ceară voie, scuipă ca un mitocan, stă cu picioarele pe canapea și vorbește porcării! — se plânse.

— Dar d-ta ești cuviincioasă când stai cu rochia ridicată până dincolo de genunchi?! — o'ntreb.

Mă făcu obraznic și-mi spuse c'ar trebui să sta în leagăn, nu să mă uit la picioarele femeilor!...

Cum am ajuns în București, am tras la un hotel mai efin din calea Griviței. Apoi am făcut o bae, m'am bărbierit, mi-am cumpărat două biberone și mi-am făcut un costum de haine-marinar. Camera, o plătisem pe-o lună întreagă. Toată ziua mă plimbam pe stradă fu mând sau sugând biberonul. Îmi curpărasem și câteva jucării: un aeroplan de tinichea, un urs și un tren. Adesea, petreceam nopțile prin diferite localuri, până când am isprăvit banii. Atunci am scris acasă să-mi trimită câteva mii de lei, dar tata mi-a răspuns că va trebui să restitui mai întâi banii furăți dela mătușa!

— Peste cinci zile, expiră abonamentul! — mă preveni portarul.

— N'ai nicio grije! — îi spun.

M'am dus la poștă și-am trimis pârârilor telegrama următoare:

Ion Gălcă, Severin

CRAP!

Călin.

A doua zi dimineața, primii răspunsul acesta:

Călin Gălcă, hotel „Pax”, București

CRAPĂ!

Tatăl tău.

Dar n'am crăpat! Por'arul hotelului m'a snotit însă în bățul, fiindcă m'a lăsat vre-o șase zile pe credit și n'am avut de unde să-i plătesc.

— Să nu te mai prind p'aici, exocrocul, că te dau pe mâna poliției! — mă amenință.

Am dormit trei nopți în Cișmigiu și două în grădina lcoanei. În ziua a patra, mi-am găsit un prieten. Era un bătrân de vre-o șaptezeci și opt de ani. A dat peste mine dormind pe-o bancă într'o grădină depe bulevardul Pache.

— Ești orfan, băete? — măntrebă.

— Ce-ți pasă d-tale?!

— Nimic!

— Atunci?!

— Am întrebat. Dacă n'ai unde să dormi, te iau la mine. Trăim împreună, căci nu am pe nimeni, nici eu. Primești?

— Desigur. Dar să nu mă culci în leagăn!

— Te culc în pat cu mine.

— Bun! Ai o țigară?

— Cum să nu!

Bătrânul s'așeză pe bancă lângă mine, și-mi dădu o țigară. Mă luă apoi în poală, și s'apucă să-mi spună o poveste!

— Mă plictisești! Lasă-mă'n pace cu poveștile. Vorbește-mi despre femei și cheuri.

Prietenul meu, îmi povesti câteva aventuri de dragoste din tinerețe, foarte interesante.

— Unde este aeroplanul meu?

— Ce aeroplan?!

— Jucăria. Era aici, pe bancă.

— Eu n'am văzut-o.

Mi-l furase un copil cu guvernantă și se juca cu el pe aleele grădinei. Mă duc la hoț și-i pun mâna'n ceafă:

— Dece mi-ai furat aeroplanul, mă? Îi trag două palme peste obraji și-un pumn în cap. Guvernanta sări la mine și-mi spuse câteva cuvinte într'o limbă străină. Îi aruncaii o piatră'n umăr, îmi luai jucăria și fugii.

— Știi că-mi plăci? — mă laudă prietenul. Ești un băiat și jumătate!

Mă luă apoi de mână, și pornirăm spre centrul orașului.

— Ce-i aici? — întreb.

— Cafeneaua „Cansa”. Aci se'ntâlneasc scriitorii și gazetarii.

— Și ce fac?

— Fumează, discuta, injură, se'njură între ei, injură pe alții și fac proiecte!

— Foarte interesant!

Ostenisem. Bătrânul luă o trăsură și ne duserăm acasă. Avea o odaie mobilată pe lângă Ateneu.

— Așa! — zise el. Asta e odaia. Poți să rămâi la mine cât îți va plăcea.

— Multă vreme n'am să rămân, căci nu-mi vine să stau locului! — îi spun. Eu m'am născut în tren și mereu am poftă să călătoresc.

— Foarte bine faci!

M'am împăcat cu prietenul meu, o săptămână întreagă. Apoi ne-am luat la bătaie din pricina unei jucării! Eu i-am jumulit barba și i-am scrântit o mână, iar el mi-a spart capul cu o ceașcă de ceai.

— Să pleci din casa mea, criminalule! — striga. Te-am strâns depe drumuri și acum vrei să mă omori?!

— Ce drumuri, mă? — îl ameninț. Ce-ai căutat la mine, pe bancă?

L'am injurat de Dumnezeu și de grănie cum mă'njurase pe mine chelnerul dela lăptăria unde n'avusesem cu ce să plătesc consumația, i-am dat cu o sticlă de rom în cap, și-am plecat.

În București, am mai rămas cinci zile, și'n timp ul acesta era să mă'nhațe poliția de vre-o trei ori. În dimineața zilei a șasea, am plecat acasă, fiindcă lumea era dusă la băi și Capitala începuse să mă plictisească...

REVANSA LUI GHIOCCEL

SARMANUL KLOPȘTOCK

Despa Grădinăreasa a iubit mult!

A iubit ca să se răzbune pe ingratitudinea soartei.

Fecioria și-a petrecut-o în Mănăstirea Tântava.

Era frumoasă coz, dar săracă lipită.

Ca să-și păstreze cinstea până la moarte și cum până în anul mărișului nu se ivise încă nici un făt frumos pentru ea, Despa Grădinăreasa s'a dus la călugărie.

Acolo însă ponoasele curgeau zbornă.

Nimănuia nu i-a putut trece prin cap că așa frumusețe din povești să se întemnițeze de bună voie în fătărnicia călugăriei, dacă nu fecioria nu-i fusese pătată, sau, dacă nu îmbrățișase schimnicia tocmai pentru a-i da prilejul să și-o păteze de acum înainte, pe furis, în ascunzătoarea prefăcută a giubelii!

În realitate, nu era nici una nici alta!

Despa intrase la călugărie ca să scape de o *ambara!*

O ceruse un bulgar bogat, grădinar în Glavacioc, de unde i-a rămas și numele de grădinăreasa — bogat, tont și urât loc!

Prea o ardea la ficiți să-și dea zestră frumuseții după o arătare, numai ca să-și acopere sărăcia cu banii unui schilod!

Dar nici pe nimica toată nu vrea să și-o dea, numai așa de dragul, sau de ambiția vre-unui *fandosit* cu parale!

Așa că Despa a preferat să renunțe la viață și să-și încheie socotelile soartei în mănăstire!

Dar totuși, lumii nu-i intra în cap ca o astfel de mândrețe să intre de bună voie în pușcărie, fără ca la mijloc să nu fie o *pricină!*

Maica Starița Bengliu o sfătuia însă să le întoarcă spetele, să-și vadă de străni și să dea frâu liber cleveților.

Părinții îi pierduse de copilă.

O singură viț de rubedenie, în sat la Potlogi — o soră măritată după un zapciu cu dare de mână — coana Marioara Găiseanu.

O sfoară de loc moștenesc, era tot *me-razu* rămas, din tată în fiu, Despui și Marioarii.

Marioara a renunțat la partea ei, cu act scris, și a dat pământul întreg Despui, închelberindu-i, alături de frumusețea ei vestită, o fărâma de zestrișoară, căci și cu jumătatea aia de locșor și fără ea, zapciul Găiseanu a preferat pe Marioara, așa goală pușcă, cum a luat-o, pentru că era vrednică foc și el cu chiag.

Despa nu se mai văzuse cu Găiseanca de vreme îndelungată!

Tântava cădea în raza Potlogilor.

Poteca era dreaptă și apărută.

Sârpele ei scânteitor în lumina pietrișului, pornea cu coada din gangul mănăstirei și se termina cu capul prin boziile încondeiate, a căror dără mergea până în bătaura zapciului. Doar câte un drumeț cu mănăre la câmp, la secerat, își rotea capul încercat cu oale spre Despa, oprit și el de frumusețea ei, în loc. Mormăia ceva în despicătura cămășii, clătina capul cu coșul încercat cu tot, și intra, pișcat de inimă, în miriștea arsă.

Despa aluneca, aplecată de rușine, printre macii stacojii, ca o viperă neagră, înspăimântată de uitătura aprinsă a drumețului. Podoaba câmpului îi făcea mai înfiorătoare frumusețea.

Comănaclul care îi întuneca mai profund sprâncenile de culoarea lui, îi ținea

neclintită, d'asupra capului ei cuvios, aureola sacerdotală a fecioriei neatinsă, așezându-i în văpaia ochilor, scânteia îndumnezeită a curățeniei spirituale. Giubeaua deștepta din somn și lăstunii se întorceau de pe sârmele telegrafului, spre frumusețea care le turburau concertul. Meșii de satin călcau, precaut, într-o parte și într-alta, ierburile pline de suc, ducându-i rostogolirea trupului plin, spre ograda cumnatului — zapciu.

Dar bulgarul bogat, Ivan grădinarul din Glavacioc, aflase șmecheria vizitelor Despui spre curtea Găisenilor. Ivan o iubea din rărunchi, cu toată inconștienta avântului lui de brută înamorată și culcușul lui se mutase acum din bordei, în tarlăua grădinii din spatele mănăstirii Tântava.

Ivan implorase cerurile, prin intermediul maichii starițe Bengliu, cu nenumerate serindare, blagoslovenia unirii lui cu frumoasa mucenică Despa. Citania o făcea chiar maica starița Bengliu și răspunsurile sepulcralei invocări. Le da, la porțile altarului de unde se înalță rugăciunea „*mirelui*” înamorat, însăși prea frumoasa vestală Despa în cântările careia se amestecau cuvintele de dragoste ale bulgarului Ivan, cu invocările ei, pentru împlinirea lor.

Din poarta mănăstirii Tântava, bulgarul Ivan o lua tiptil după mireasă.

Drumețul cu mănăcirile în cap, i-o arăta.

Ivan apleca privirea rușinată în ierburi, cărmind într-o parte, fără a-și pierde aleasa din ochi. Când drumețul se ațuina în stoguri, următorul Despui iuțea mersul, căzând iubitei în față, în dreptul moarei cu aburi din capul Spiridonului. Călugărița sărea înspăimântată din tufe ca o prepeliță, poticnindu-se îngălbenită, pe clanța Găisenilor.

Ivan rămânea în poartă, mormăind peste uluci:

— „Despină te zdrobesc!

— „Ivane am preferat schimnicia în locul banilor tăi!

— „Eu dragoste îți dau, că nu-i vorbă de parale!

— „Ivane nu-mi trebuie nici una nici alta!

Și Despa intra în bătaura surorii Marioara Găiseanu, cu buzele ca turta de coară și Ivan se întorcea zdrobit la surlă.

În casă, după masă, Găisenii vorbeau despre dragostea lui Ivan pentru Despa. Femea zapciului, în cele din urmă era de părere tot pentru măritișul Despui cu Ivan. Zapciul, drept răspuns, trăgea un fum de țigară, într-o parte, ca refuz, în vreme ce călugărița își pironia ochii în cărămizile... sufrageriei!

— „La urma urmelor eu am renunțat la pământ pentru tine Despă. Ivan te iubește și cu călugăria ta nu ai să ajungi la nici o socoteală. Or cât te-ți schimnici cu ea tot n'ai să astupi gura lumii! Șasa șasa, oamenii tot bombănesc prin uliți că tu te ții cu bulgaru, cu toată Tântava ta! Ia-l și și arge gașca!

Zapciul Găiseanu continua să tragă fumurile mâniei din țigară, iar călugărița, să-și iaceteze soarta în cărămizi.

— „Il iau fă Mariță, îl iau, da e urât! bată-l potca să-l bată de bulgar, ca un ciomuc — urât, prost și bleg. Dar mă gândesc ca la ce bun m'ama mai încercai cu o călugăria!

— „Iată, ai să te descurci acuși cu dăvrera nunții!

— „Am s'o descurc dacă ziceți... voi, la urma urmelor.

Zapciul Găiseanu, trase un fum gros din țigară, respingând cu o privire iute, acest *voi al Despui* în care se cuprindea și el!

Ivan habar n'avea de complotul bucuriei ce se urzea în bucătăria cu cărămizile zodiei, a zapciului Găiseanu din Potlogi. Mirosese doar, de departe, vag, cum că Marioara Găisean, zapcioaica, se cam da de partea lui — cam îndurase femeia multe lipsuri până să-și dea și ea de zapciu — băgând în urechile călugăriței grozăvia sărăciei și abundența pe care i-o oferea în schimb, Ivan cel ciomuc!

De aceea, în înmurgit, târziu, Ivan trecând dela surlă la bordei, se oprea lângă gardul zapcioaicei petrecându-i peste el un coș de trufandale:

— „Mariță bre, iacă niscăi-va *dumade* și arde sărbești pentru voi — știu că-i place lui Ghiță, bărba-to!

— Să trăești nene Ivane!

— Și tu să trăești bre fă Mariță și... *toată lumea* să trăiască!

Și în *toată lumea* asta a lui Ivan, fără îndoială că intra și ursuza Despa.

Sărindările bulgarului Ivan se vede că au fost primite înaintea lui Dumnezeu și mucenica Despa nu le înălțase d'asupra cerurilor.

Zapciul Găiseanu căzuse și el, în cele din urmă, de partea bulgarului. Maica starița Bengliu a șters din controalele Tântavei pe mucenica Despa și coana Marioara Găiseanu a schimbat verighetele!

Bulgarul Ivan și-a comandat la oraș, mondir nemțesc și mireasa Despa, toaletă drăgăță de mohair alb.

Potlogii în picioare.

Zaiafet la cataramă.

Nuni: Doamna și Domnul Ghiță și Marioara Găiseanu, zapciul și zapcioaica din Potlogi! Felicitările, în biserica „*Nagdu*” din Potlogi și masă cu dar în bătaura zapciului și a zapcioaicei Găiseanu.

Pe bulgarul Ivan nu-l mai ținea pământul de bucurie și tineretul cavalier nu-și mai lua ochii dela mireasă.

Pe dunga lăsată de comănac pe fruntea Despui, șerpuia, în zâmbetul primăverii care le-a alăptat, florile de lămâiță ale fecioriei imaculate.

Ivan pufnea în mustăți de fericire!

Mireasa — de ochii lumii — refuza, rând pe rând pe dăntătorii cari se ofereau să-i plimbe frumusețea de talie prin nasul invidioșilor.

La un an, mireasa despăpă Despa, și-a imortalizat frumusețea într'un pui de zeită: *Cireșica* — leită poleită la față, cu vestita Despa!

Fata s'a mărit în frica lui Dumnezeu și în paza lui Ivan cel izbăvit.

De teama mănăstirei, Despa a băgat-o repede în horă.

În horă, frumusețea moștenită a *Cireșicii* a scos din minți pe un zidar dela oraș, care se îmbrăca nemțește și o ținea Dumineca la horă, în Potlogi, unde se da drept *constructor*. După șapca cu cozorocul pe o sprânceană, cu un echer brodat în fir în fruntea ei, lumea îl credea!

Ivan se topea după așa meseriaș, iar Despa se mândrea cu dansurile orășenești ale constructorului care o cam ru-

Momente dela instalarea noului director la Teatrul Național

nea binisor dinspre partea jazzbandului, in claritatea jucatorilor neamului. Ince-
meniti cu palmele la gura, sub nucul se-
cular din coasta Sabarului, din fata „MA-
GAZINULUI UNIVERSEL” al lui Tache
Săbăreanu din Potlogi.

Aventurierul a intrat pe sub nielea hă-
trânilor și un chervan s'a îndreptat spre
oras, pentru Argeului de Logodnă, cu Ivan
la dârlogii cailor și cu Despa cocotată pe
plăpâmi.

Baeramul s'a acuiat în hărtura
sectiei de jandarmi rurali cărui Ivan
ii închiriasc, prin Minister, iumătate din
ecaretul ridicat pe locul mostenesc al Des-
păii, iumătate în dar, ca zestre, dela Ma-
rioara Găiseanu.

Asa că, la noaptea, în ziua logodnei Ci-
reșicăi cu constructorul Ghiocel a avut
în plus și onoarea jandarmilor, ca es-
cortă!

Curios însă, pentru nedumerirea gene-
rală, că Marioara și Ghiță Găiseanu n'au
luat parte la logodnă!

Intre timp, rână la cununie s'a întâmp-
plat să se anunte un bal la Răcari.

Constructorul Ghiocel a luat-o înainte,
re biciclete, iar femeile au rămas să so-
sească cu faltoșul.

Pe drum, Cireșica sa formalizat și Des-
pa s'a asociat fii-sa. Gestul logodni-
cului le-au ofensat complot! Plim-
barea, după năzirea tuturor, n'au
ral, trebuia făcută împreună. Bicicleta
i-a fost fatală constructorului. Femeile
s'au întors din drum, fără știrea lui Ghiocel
care a observat caclalmau tocmai în
salonul de dans al Răcarilor!

La întoarcere mirele a cerut socoteală
femeilor, iar soacra, drept răspuns a strîc-
tat logodna, rămânând ca Ghiocel să re-
flecteze dacă nu o intrigă își vârăse
coada, căci chestia cu plecarea înainte a
femeilor, cu sau fără biciclete, la bal, nu
era de natură să constituie pentru DOAM-
NE drept un blam! (?)

Presurizarea logodnicului nedumerit,
nu era lipsită de temei.

Gheorghisor, artilerist pînă în 13
Dadilov, fectorul dintâi și de pe urmă al
Găisenilor, rămînise la mîna Cireșicăi cu
mult înainte de Ghiocel și acum, abea aș-
tepta liberarea, la Sf-ta Măria Mare, ca
sergent instructor, cu examen, pentru a-și
lua postul în primire la ferma „AGU-
DUL” din Ghergani, ca absolvent al școalei
de silvicultură din Zărnești și în tu-
fșurile cărui omu voia să-și pitească
gospodăria și aleasa!

Până în vremea aceea, Despa precipi-
tase demersurile și trântise logodna fără
știrea Găisenilor al căror vis era aidoma
cu acela al lui Gheorghisor.

Găisenii băgară zăzania și ofensa cu
bicicleta o speculară în fața doamnelor,
prezentând-o ca pe o injurie în toată re-
gula, nemeritată și prevenindu-le chiar
de purtările dubioase ale lui Ghiocel în
viitoarea căsnicie, propunându-le pe
Gheorghisor drept preț al înfăptuirii le-
găturii lui Ivan cu Despa prin interme-
diul lor!

Și doamnele se convertiră.

Ghiocel liberat intră în tratative și un
nou chervan pentru tîrgueii de nunță
trece din Potlogi spre oraș de data asta
la Dârlogi cu zapciul Găiseanu iar sus pe
plăpâmi cu Marioara Găiseanu.

Ivan și cu Despa bucuroși de reparația
ofensei cu bicicleta întări nunță mare în
curtea secției postului de jandarmi rurali
din Potlogi cu serpentine, cofeturi și pisto-
ale și unde în capul bucatelor stăteau
proțăpăți Găisenii.

Lume multă -- ai casei toți -- la înscă-
unarea d-lui Liviu Rebreanu în fotoliu
lui Ion Ghica. Grupe-grupe se agită. O
blondă stăvilară nu-și cruță deloc picioa-
rele -- bonny soit qui malvencuse -- a-
lergând la fiecare, rîzând și „știrind”
drăgălas, în timp ce-și clătina zulușii cu
convingere.

Sorana Toma mai povestea încă -- în
permanent extaz -- impresii dela teatrul
rus („Sunt dumnezeiești, ma chère !...), în
timp ce „Omul” o tachinează de zor. Ma-
rioara Mohor zămbetează într'un colț. Ne-
nea Stanciu zămbeste malitios, arătând
unor amici noua ediție a cărților sale de
vizită. Un june actor își plimbă impor-
tanța prin încăpere, aruncându-și cu gra-
vitate feburul alb peste umăr.

În alt colț, mosafirii. Sorbul își agită
războinic ciocul. Clarinet profită de oca-
zie să povestească încă o anecdota în
franceză. În timp ce Miloriciu semnează
cîteva bilete de favoare.

În fine, solemnitatea. Maestrul Nottara,
solen cu o melalie, vorbește din partea
actorilor. Cuvîntarea d-sale se menține
într'o linie de strictă oficialitate, în isbi-
tor contrast cu cea a lui Căbrion care cu-
rindea o notă de familiaritate inimă.
După pronunțarea discursului, d. Rebreanu
s'a adresat „Omului” nu fără un ze-
ver surăs :

-- „Ca literat te felicit pentru discursul
d-tale, ca director te dezaprob!”

Apropiindu-se de grupul societărilor,
noul director, privindu-l dur pe Mor-
țun :

-- „Ești un laș, domnule Morțun! și
cum distinsul comedian impietrise într'o
afitudine de nedumerire; -- a dause :

-- „Este nepermis ca un actor cu ta-
lentul d-tale să nu facă măcar o singură
creație serioasă în stagiune!”

Doamnei Aura Buzescu i-a exprimat
regretul că în trecut n'a fost suficient dis-
tribuită, promițându-i că pe viitor îi va
da prilej să-și manifeste rarele calități
dramatică. A reproșat deasemeni d-nei
Angela Luncescu faptul că a jucat atât
de rar, la care actrița -- prompt și mo-
dest -- răspunse: „Dar, recunoașteți, ceea
ce am jucat, am jucat bine!”

Dar într'un timp, o hodorogea că de
moară în repaus, un fel de zumbet de ba-
toză în treer, ale căror transviziunii își
conținesc frământarea până la sosirea
altor încărcături, sau în sfârșit, un vuet
de scrășniri de zîmți neunși de mașină
în așteptarea oleului, întoarse dintr'o-
dată privirile dănuitorilor spre gălăgia
înfundată, care se apropia în oftări, vute
și pochituri surde, spre nunță.

Zgomotul se rostogoli asurzitor între
păreții de praf înălțați pe linia cutremu-
rată a Potlogilor și năluca înălbită de
țărîni, alunecă pe la poarta nunțăților,
în salemii cimitirului.

Constructorul Ghiocel trecea cu... no-
tă bicicleta în viteza, în pofida doamnelor
ofensate dinspre oraș la un... bal în Ră-
cari!

Se spune că, anul trecut, la instalarea
domnului Corneliu Moldovanu, în timpul
discursului acestuia, pe când promitea
actorilor multe și multe, toată lumea a
proba cu entuziasm, din cap cuvintele di-
rectorului. Numai, într'un colț, amicul
nostru, d. C. Stăncescu („nenea Stanciu”),
animatorul permanent și spiritual al ru-
bricii noastre „Așa și așa”, stătea nemis-
cat. De astă dată, în timpul severei cuvân-
tări a domnului Rebreanu, domnea o con-
sternare generală între actori.

D-I LIVIU REBREANU

Într'acelaș colț, numai nenea Stanciu
aproba, radios, din cap :

-- „Asta zic și eu director !...”

Fiind întrebat de ce este împotriva im-
promutului de actori, noul director a răs-
puns :

-- „Fiindcă nu înțeleg ca un om pe
care îl formezi în casa mea, cu sacrificii,
să se ducă în altă parte și să-mi facă tot
mie concurență. Pe de altă parte, împru-
mând actorii dela mine, lovesc în inte-
resele actorilor teatrelor particulare, care
se văd astfel neîntrebuințați.

Societarilor le-a spus că respectă cele
trei turnee în curs, dar că pe viitor le va
interzice.

Pe o tânără și blondă actriță, protejată
a fostei direcțiuni, a scos-o din rolul pri-
cipal al unei tragedii shakespeareiene, în
care abia debutase (fără prea multă stră-
lucire), dublând pe o societară.

Din cuvintele domnului Rebreanu se
degața o grijă minuțioasă pentru respec-
tarea cât mai strictă a legalității... spre
dezolarea asistenței actricești și satis-
facția vie a lui nenea Stanciu...

Aplicând articolul din lege care nu per-
mite reprezentarea pe prima noastră scenă
decît a autorilor străini clasici sau
moderni consacrați, a scos din repetiții
flesa bulevardierului Frondaie, care era
sustenută insistent de o societară.

Societara s'a prezentat, de îndată ce a
sălat, noului director, cerându-i să revie
asupra măsurii, ceea ce d. Rebreanu a re-
fuzat net. Disperată, societara și-a înna-
intat demisia.

De altfel, un exemplu puternic al lega-
lității stricte a domnului Rebreanu, este
faptul că atunci când soția d-lui, doamna
Fanny Rebreanu, fusese scoasă dela
Teatrul Național, d. Rebreanu, deși avea
posibilitatea, n'a găsit cu cale să facă nici
un demers în favoarea soției d-sale.

critica literară

E. LOVINESCU: Evoluția prozei literare

În dezvoltarea epice noastre moderne, ultimul volum al d-lui E. Lovinescu distinge două sensuri: dela rural la urban și dela subiect la obiect. Adică: proza noastră literară, aplicată exclusiv la sfera vieții țărănești, urmează, dela sămănătorism spre zilele noastre, procesul de creare al unei vieți orășenești și prin de să se ocupe de condițiile ei sufletești, de lumea și eroii ei, iar pe de altă parte această proză încetează pe încetul de a mai fi o literatură subiectivă, se desparte treptat de lirism și se transformă într-o epică obiectivă.

Discutarea premizelor acestora am făcut-o altundeva. Am socotit că, principal, chestiunea nu interesează (pentru o cronică literară bine înțeles) decât cu titlul de anticameră, la abordarea volumului în amănuntele sale. Ceeace ne rămâne de făcut.

După cum în fruntea lucrării sale criticul stabilește două afirmații, cărora își ia sarcina să le illustreze adevărul în discutabil, aproape fiecare capitol ține să dezvolte o temă rezumată dela început și să o verifice neapărat. Deseori capitolul nu începe decât cu o imagine (fericită ca expresie și inventivitate) și continuă apoi să o dezvolte. Urmarea echivalează ca strofele unui poem, scrie numai ca să desemneze mai clar o senzație cuprinsă întreagă în cel dintâu vers.

N'am verificat niciodată până acum calitatea de „impresionist“ a d-lui Lovinescu, mărturisită chiar de d-sa cu un orgoliu — după noi — nemeritat. Și e curios că ceace criticul nu ne făcea să vedem, istoricul literar a izbutit: impresionismul nu îi este o formulă numai, e chiar metoda și sensibilitatea sa critică.

Iată capitolul ce privește literatura d-lui D. D. Pătrășcanu, Cităm:

„O schiță a d-lui Pătrășcanu este un „film de comedie americană, al cărui următor stă în îngrămădirea unei lungi serii de absurdități. Surprins în momentul când vrea să fure o pâine de pe teșgheaua unei brutării, un vagabond o ia „la fugă urmărit de agent: și ce mijloc „de urmărire nu e întrebuințat? picioare, rele, trăsura, bicicleta, automobilul, trenul, barca; cei doi fugari răstoarnă coșuri cu ouă, femei, copii, cad în ape curgătoare, în funduri de puț, se cățără pe acoperișuri, se lasă în coșuri de fabrică, „prăbușesc cu ei tavane în capul oame „nilor; în loc de doi, încetul cu încetul „iată acum o sută de indivizi într'o goană „nă nebună, fără să-i cunoască măcar „mobilul. Ca și la filmul american, tehnica scriitorului se reduce la o identică „acumulare de greutăți, de piedici, de absurd“.

Să ni se ierte citatul prea lung. Dar e caracteristic pentru metoda și atitudinea criticului și e semnificativ pentru intențiile lui caricaturale. Căci dacă imaginea i se potrivește oarecum schiței „Domnul Vartolomeu“, identificarea sa cu altă schiță „Invingătorul lui Napoleon“ este de-a dreptul injustă și — după

câte se pare — voit injustă. Nu suntem admiratorii d-lui Pătrășcanu. Tragedia profesorului Caramfil, terorizat la miez de noapte de umbra ducelui de Wellington, rămâne însă o bucată de un comic superior și de o observație amănunțită, care ar fi fost demnă de o altă carieră scriitoricească.

Iar imaginea d-lui Lovinescu îi este perfect străină — deși d-sa o forțează spre caricatură.

Dacă ar fi încercat să o aplice aiurea ar fi izbutit la fel de bine. Iată — cităm la întâmplare — nebunia lui Puiu Faranga din Ciuleandra, descumpunerea eroului din „Omul d-lui Aderca și panica lui Marcel din *Albertine disparue* sunt descumpăniri sufletești, care ar putea să intre — nu cu mai multă greutate decât scurta nebunie a lui Caramfil — în cuprinsul imaginii pomenite.

Cu o metodă atât de puțin critică, d E. Lovinescu izbuteste în schimb să scrie pagini de o concizie și de o frumusețe rară. Capitolul închinat d-lui Basarabescu este un exemplu elocvent.

Invecinată prea de aproape cu literatura, maniera imagistă a d-lui Lovinescu era primejdii de ademenirea ei platonice și dulce. Dacă sever cu sine, d-sa ar fi ancorat ferm în observație directă și control continuu, legându-se de adevăr precum Aenea de scândurile navei în apropierea sirenelor, trecerea ar fi câștigat în savoare fără să-și rățăcească drumul. Pentru frumusețea cuvântului și pentru întregirea unui simbol, criticul a jertfit însă — fără să-și dea seama poate — cumpăna adevărului. Numai așa poate fi acceptat pasagiul scris pentru Calistrat Hogaș.

Ca de obicei, în pragul studiului, o imagine:

„...opera lui Hogaș nu e nici contemporană și nici măcar specific națională, „ci plutește peste rasă și timp. Ea datează de cel puțin trei mii de ani din epoca poemelor homerice și, prin violența „lirică cu care sunt adorate forțele naturii, de mai de mult, din epoca marilor epopei indiene. Bătrânul acesta... „n'a fost contemporanul nostru ci un „homerid din Cicleade... un aed din fap-tul lumii...“ (pag. 110).

Și furat de frumusețea simbolului, chinuit de nevoia de a-i fi consecvent, d. Lovinescu pornește să ne dovedească, pe patru-sprezece pagini că bunul nostru Hogaș, pe care îl știam un savuros povestitor, îmbinând laolaltă calitățile lui Sadoveanu, ale lui Galaction și mai ales ale lui Creangă, este un poet homeric rățăcit între noi și că epica lui dulce descinde din epopee.

Argumentarea simplă: în câteva citate criticul subliniază dimensiunile paisagiului, largimea orizontului, imensitatea trupezăscă a eroilor. Un univers de ciclopi, rățăciți în păduri uriașe, zguduți de vânturi formidabile, bătuți de ploii biblice, hrăniți cu bucate nesfârșite gătite în cazane adânci. Unde, în fraza lui Hogaș, se găsește o notație, un adjectiv, o impresie de forță excesivă și de dimensiune puțin obișnuită, criticul o

subliniază, cu credința că asta ar ilustra afirmația sa inițială.

Nu abuzăm de citate, dar de astă dată ni se impun. Iată, prin urmare, un exemplu din această tratare a textului, din această metodă de subliniere.

„În adevăr, Bedreag, un flăcăuan chipșor cu pieptul puternic și desfăcut, cu „fața dogorită de fierbințeala focului, „rădicase de pe lespezi ceaunul uriaș, „și cumpănindu-l pe toată cu stânga, „iar de fund sprijinindu-l cu dreapta, îl „răsturnă spre o pețică unsuroasă și „din țiparul lui negru și fierbinte se roșogoli ca o stâncă ruptă din munte o „gigantică mămăligă, care-și întinse „imensitatea sa rotundă până sub gurguiul opincilor lui Cărtă“ (pag. 121).

Sublinierile sunt ale criticului. Operația însă nu e deloc concludentă. Fiindcă nu există scriitor, la care să nu o poți aplica la fel de îndreptățit și nu există text, din care cu aceleași mijloace să nu poți scoate aceeași concluzie.

Dacă spațiul ne-ar îngădui, ne-am amuza să dovedim aici cu citate, că în sensul d-lui Lovinescu toată literatura românească dela diaconul Coresi până la ultima carte apărută în librărie și nu mai puțin toată literatura europeană, toată, absolut toată este homerică.

Dar să presupunem că utilizarea acestor noțiuni de dimensiune și cătim, e caracteristică lui Hogaș. Ar urma de aici o apropiere a epice sale de epopee? Nu.

Homer nu se distinge prin dimensiune și epopee nu se definește prin imensitate. O poveste desemnată pe o scară mai mare, neobișnuit de mare rămâne în esență același lucru, iar un erou care mănâncă, în locul unei mămăligi modeste, o mămăligă cât un munte, nu devine prin aceasta erou de epopee. Gulliver în țara uriașilor rămâne între limitele poveștii noastre obișnuite.

Nu noțiunea de gigantic specifică homerice. Eroul de epopee nu e imens ca proporție; e universal ca mod de trăire. El participă la viața pământului și există în bolovanul din drum și în zborul pasării. Face parte din unitatea pământului și — indivizibil — trăiește pretutindeni la fel și în același timp. Acest sentiment primitiv (vezi Levy Bruhl) al unei trăiri în indiviziune trupezăscă și neîntreruptă cu pământul și înaltul cerului, această continuă împărtășire cu viața globului, constituie esența genului homerice.

Și înțelegând astfel noțiunea, chipul cum a fost văzută literatura lui Hogaș în cartea d-lui Lovinescu, e penibil. Un povestitor blând și un creator de humor identificat cu un gen, ce presupune tragicul și elimină desăvârșit humorul. Dar — repetăm — nu e aici o lipsă de înțelegere ci un viciu de metodă.

În lumina aceluiași considerații ne vom ocupa într'un articol viitor de chestiunea Carageale-Brăescu, pe care criticul o pune din nou și care de multă vreme ne urmărește ca o gravă eroare.

plastica

EXPOZIȚIA DE MARINE ȘTIUBEI

Expune la Mozart, Cunoscut publicului prin repetatele sale expoziții, d. Știubei pare că s'a rezervat exclusiv „marinelor”.

Această restrângere poate fi rezultatul faptului că d. Știubei e locotenent de marină, dar ar putea fi și o înclinațiune artistică înăscută.

În primul caz locotenentul Știubei, ar avea ca motiv de inspirație „obișnuitul” care l-ar constrânge.

Ori la d. Știubei se observă o degajare din această fatalitate. În al doilea caz, n'ar conta în fantezia creatoare, apa cu spumă, corăbiile, bărcile sau pescărușii,

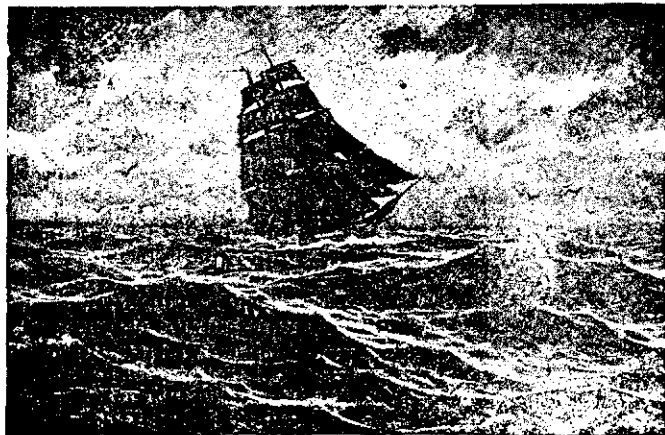
care independență în alcătuirea valurilor. A început să uite coloritul incolor din trecut, obținut prin mijloace de decoratie teatrală, înlocuindu-l cu nuanțe ce se pot realiza pe retină.

Appreciată de marele public, fecundă și interesantă expoziția locotenentului pictor de marine Știubei se bucură de un succes desăvârșit.

Conține vederi de pe întinsul mărilor străine, ca și de pe a noastră. Deasemenea prețioase peisajii din porturi. Cea câteva nopți ar fi putut lipsi. Ca noutate se prezintă câteva încercări de compoziție în care d. Știubei dispune de însemnate forțe.

Așteptăm expoziția viitoare.

ION SAVA

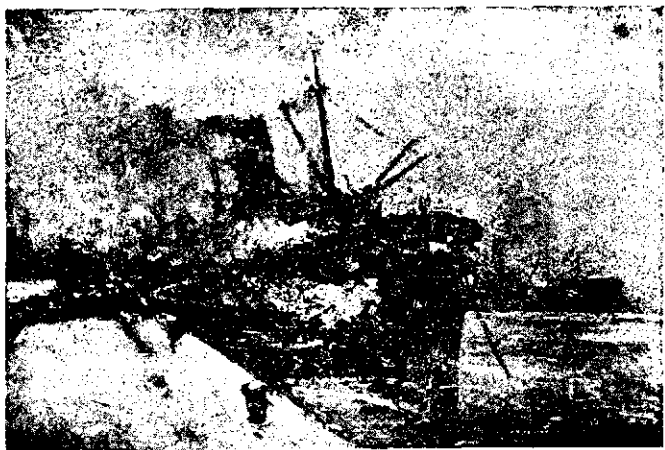
LT. ȘTIUBEI: Corabia

Între aceste două elemente, în aparență generatoare unul altuia, există o deosebire de fond.

Ideia utilitară din primul și ideea pur artistică din al doilea sunt două entități bine distincte și într'un antagonism permanent.

ci „dorul de aventuri, teama de nemărginit, tentațiunea valurilor”, sentimente deci.

La d. Știubei se remarcă înlocuirea acestora cu efecte decorative evocând imagini de o construcție stereotipă cu armonii pebeice.

LT. ȘTIUBEI: În portul Galați

Între ele ca forțe magnetice, ar fi acul preferinței publicului, învârtit pe axul artistului. Acum, ori artistul e lucios și us, și acul umblă ușor, ori artistul are zimți și astfel angrenează acul determinându-i poziția.

Privind în lumina acestora pe d. Știubei, nu putem afirma că „marinele” sunt o anexă a meseriei de navigator, după cum ezitam să le socotim o emanațiune a unui psihic artistic cu afinități intuitive pentru mare.

Incertitudinea plasării și clasării pictorului expozant, e un semn de speranță pentru noi și în același timp de încurajare pentru artist.

În plină activitate d. Știubei navighează în căutarea unui far.

Gustul publicului ar trebui considerat o geamandură indicând pericol.

Cârma trebuie învârtită spre realizări artistice în slujba idealului de artă pură.

Expoziția actuală marchează un pas spre aceasta. D. Știubei a căpătat oare-

note

ADEVARUL LITERAR NU PRI- CEPE ȘI DENUNȚĂ

Știm bine că toate notițele veninoase ale „Adevărului literar” își au obârșia în dezolarea cu care această revistă constată număr de număr cum îi scade tirajul. De aci notițe meschine și fără rost. În ultimul număr ne denunța că pentru paginile menite să fixeze figura marelui basarabean „Vasile Stroescu” am folosit și o notă a redactorului Adevărului Alexis Nour. Se vede clar că Adevărul literar, internațional și „revoluționar” vai, nu înțelege rostul acestor pagini de enciclopedie a vieții spirituale a neamului nostru. Altfel ar ști că nici un moment nu ne gândim să facem paradă de merit personal în alcătuirea lor și că ne gândim numai la tot ce poate contribui ca să pună într'o lumină mai frumoasă și mai adevărată pe cei cărora le aducem omagiul nostru. Selectăm și folosim deci tot materialul pe care îl cunoaștem, și în cadrul revistei, căutându-l acolo unde-l putem găsi, preocupați numai să subliniem personalitatea de care ne ocupăm.

Că în numărul închinat basarabeanului V. Stroescu am folosit nota publicistului basarabean d. Alexis-Nour nu am știut că va supăra pe eminentul nostru confrate.

Se pare însă că supărarea vine de acolo că nota nu a fost plătită.

Suntem gata s'o facem și pe asta, de îndată ce-i vom cunoaște adresa autorului notei.

Marti 11 Decembrie, se deschide la Căminul artelor „Regina Maria”, a cincea expoziție de caricaturi a colaboratorului nostru, d. Ion Sava.

Gazetaria

CASA ȘERPILOR

LOUIS PIÉRARD

așa și așa...

numirea directorului..

La Capșa nu se alcătuiesc numai guvernele, nu se numesc numai prefectii, nu se distribuiesc numai rolurile ultimei piese și nu se află numai cutremururile din Indochina, trei zile înainte de a se fi întâmplat. La Capșa, cu mult înainte de numirea d-lui Rebreanu, se hotărâse deja cine va fi noul director al teatrului Național. Cine știe cancanurile, zvonurile, dibuirile și toate celelalte „șuete” care au circulat în jurul acestei chestiuni, înțelege că numirea de la Național la proporții de eveniment.

Într'un grup de scriitori d. Constantin Stăncescu — inefabilul Stanciu — aduce știrea.

— Știi mă... la Național vine un actor director.

În grup consternare. Cineva comentează:

„Păcat. Scriitorul e făcut să cugete și actorul să joace. Rolurile sunt precise.

— Nu e nimic, adaugă Stanciu. Lasă, vă mai facem și noi pe voi scriitorii să jucați.

— Bine, bine, eu pricep — replică acelaș „cineva” — cum o să faceți pe scriitor să joace, dar cum o să vă facem noi pe voi actorii să cugetați... asta, asta n'o pricep.

Tot Stanciu. Tot Stanciu desigur, fiindcă numai el poate, prinzând momentul cel mai nepotrivit, să inițieze o mișcare de „revendicări actoricești”. Și-o strâns camarazii și le-a explicat, că trebuie să fie solidari, lucru la care toți au răspuns cu mare entuziasm.

Numai că a doua zi au fost chemați cu toții în cabinetul directorial. Și — simplu de tot — au dezertat. Singur, revoluționar amărât, șef de răscoală fără răsculați, Stanciu s'a prezentat.

A doua zi la Capșa Stanciu împărțea cu gesturi discrete următoarea carte de vizită:

CONSTANTIN STĂNCESCU
Dobitoc

între director administrativ și șef plasator

Nu prea e plăcut lucru să fii director administrativ al unui teatru.

Așa cel puțin susține, în urma unui recent incident, amicul nostru Sergiu Milorlian. Serile trecute, un tânăr din categoria „oamenilor de teatru”, adică din aceea care frecventează premierele, restaurantele de noapte și care vine în contact cu actorii sau cade în extaz față de comediile d-lui Herz, a venit într-o seară la teatrul „Alhambra” unde s'a luat la bătă cu ușierii, ceea ce a făcut să fie dat afară. Furios, a strecurat în două ziare de dimineață (care a doua zi au publicat dezmințiri) o notiță în care-l categorisea pe Milorlian drept „șef plasator”, cerând direcției să ia sancțiuni împotriva lui.

Sărmanul nostru amic! Are dreptate să fie dezolat, din moment ce trebuie să ia măsuri severe față de sine însuși...

Din 20.000 șerpi ai Institutului Butantan, din São Paulo, conservați în borcane, 186 specii sunt din Brazilia. S'a descoperit într-o insulă în fața orașului Santos, o specie de șarpe acățător, care se hrănește exclusiv cu păsări. Dacă se face incizie în stomacul acestui șarpe se poate vedea o pasăre înghițită complet cu cioc și cu pene.

La Institutul Butantan, se studiază nu numai biologia șerpilor, înțeleg folklorul superstițiilor populare și remediile empirice, dar mai ales se fabrică serul anti-ophidic, care salvează viața la mii de oameni. Dr. Vital Brazil, fondatorul Institutului evalua la 4800 pe an, în întreaga Brazilie, numărul morților provocate de mușcătura șerpilor veninoși, și la 19.200, accidentele datorite acestor teribile reptile. Ori, serul preparat la Butantan poate lucra 34 ore încă după mușcătură și să salveze dela cea mai înspăimântătoare moarte ce se poate imagina. Exemplul Statului São Paulo este edificator. În 15 ani, grație acestui Institut, s'a obținut o serioasă diminuare a mortalității prin optimism.

Pentru fiecare șarpe trimis Institutului, fermierul primește un tub cu ser, și pentru sease, mai primește și o seringă servind să aplice tratamentul specific.

Institutul trimite tuturilor agricultorilor niște lăzi pentru transportul șerpilor, expediți gratuit de companiile căilor ferate, ca și lațuri și cârlige speciale pentru captura lor.

Căci nimic nu-i mai ușor de cât capturarea unui șarpe veninos sau nu, și de a-l face nevătămuător.

Contrar credinței populare, șarpele veninos, nu zboară, nu sare, și nici nu urmărește. El fuge la vederea omului și nu se repede la el, decât dacă din imprudență, l-ai atins.

Șarpele însă nu se poate repezi asupra noastră, desfăcându-se hrusc ca un resort, decât dacă are un punct de sprijin: căada sa încolăciță. Este de ajuns să i se ia acest punct de sprijin, de a o apuca cu o vergea de fier sau de lemn încovoiat și a o ridica în sus.

În grădina Institutului sunt parcuri cu diferite specii de șerpi. Veninoși sau nu; cei mai mulți dintre cei veninoși au solzi în loc de plăci pe cap, care este plat și triunghiular, și corpul subțire. Apoi șerpi care se incolăcesc pe pământ, neveninoși, dar foarte agresivi, care au gura enormă, cu o limbă bifurcată și se repez mereu la picioarele asistenței.

Și iată un spectacol emoționant: D-rui Ahearal, directorul Institutului aplică serul recubat pe ceafa unui teribil șarpe cu clopotei (cascadel), al cărui venin, nu mai o fracțiune dintr'un miligram, poate omori un om. El apucă capul șarpelui între degetele sale și, introducând fierul în gura groaznică, automat deschisă, face să se vadă cei doi dinți, ca doi spini mari de trandafir. Un lichid țâșnește la o înălțime de 30 de cm., este veninul, un lichid galben sau albicios care este cules într-o farfurioară.

Adesea se întâmplă ca glanda să fie seacă și mușcătura șarpelui veninos să nu fie mortală. Sunt, în sfârșit, specii cari au dinți veninoși, dar... fără venin, fără glandă, stănie existență a unui organ care, ne mai funcționând, stărneste prin a se atrofia.

Veninul șarpelui pelecetos, căies într-o farfurioară, se cristalizează repede. După câteva zile este pus într-o soluție specială. Sub această formă este injectat caltor, doza fiind mărită zilnic până ce se ajunge la 700 miligrame.

Procesul de imunizare durează de obicei un an. Când animalul a primit doze foarte puternice de venin, nouă zile după ultima injecție, i se extrag din corp sease litri de sânge cari sunt adunați în vase mari sterilizate.

După câteva ore, serul se izolează și este pus în flacoane sterilizate, după ce este concentrat. Institutul prepară mai multe feluri de ser proprii să combată efectele mușcăturii diferitelor specii.

Dar seroterapia contra mușcăturii șerpilor n'a făcut progrese decisive decât în urma lucrărilor lui Phisalix și Bertrand la Muzeu, și ale lui Calmette, la Institutul Pasteur.

Se fabrică la Butantan nu numai seruri antivenoase, dar și toate serurile contra difteriei, tusei, etc.

În superbele grăduri ale Institutului sunt cai ce-au dat până la 900 contos de ser.

Institutul din São-Paulo pe lângă enormele servicii aduce milioanele de oameni smulgându-i dela moarte, adesea victime imprudenței lor, dar mai studiază și viața și obiceiurile șerpilor.

Cercetările cele mai senzaționale s'au făcut în privința vieții sexuale și a reproducerei șerpilor, descoperindu-se misterele vieții reinolite fără încetare, de un profilm ingenios și neobosit.

Institutul are o sală de botanică populară, unde sunt catalogate toate ierburile pe cari oamenii din popor le întrebunțează încercând să vindece mușcăturile. Și cu ocazia aceasta se colecționează erorile și superstițiile.

În Brazilia un om mușcat de șarpe din superstiție nu spune că-i mușcat; el nu îndrăznește să pronunțe cuvântul.

Se spune că șerpii pătrund în locuințele oamenilor, și profitând de somnul mamelor, le sug laptele din sân și liniștesc copiii introducându-le coada în gură. Dacă întâlnești un șarpe, trebuie să pronunți un anumit descântec, sau să faci un nod la cingătoarea rochiei sau la cămașă...

Sunt șarlatani cari vindecă mușcătura de șarpe „prin simpatie”.

Alții recomandă ceai de păr de lapșărieturile de coarne de cerb, pene de potârniche sau de *maruco* (un fel de fazan).

Nu este atât de ușor de a convinge populația din Brazilia, de a avea fiecare un tub cu serul anti-ophidic, sau cel puțin să ia măsuri de precauție cele mai elementare.

Inconștiența, imprudența acestor oa

Literara

O seamă de cuvinte

Un veteran din armata lui Condé arată într-o zi, lui Martainville, spiritalul jurnalist, un sonet ce începea prin aceste versuri preferțioase :

„Maria-Theriza ale cărei virtuți...”
„E bine, zise Martainville : „dar din nenorocire, Maria-Theriza nu poate intra într'un vers.”

„Domnule”, se supără veteranul. „spune guvernului d-tale că Maria-Theriza poate intra ori unde!”

Triboulet, bufonul lui Francisc I, fu zdrobit în bătae de un mare senior, pentru că glumise prea mult pe socoteala lui. Plângându-se regelui, acesta îi spuse să nu se teamă de nimic, căci dacă cineva ar fi în stare să-l omoare va fi spânzurat peste un sfert de oră.

„Ah! Sire, zise Triboulet, dacă ar vrea Majestatea Voastră să-l spânzure cu un sfert de oră mai înainte!”

Când Victor Hugo publică Mizerabilii, neliniștit că nu avea nici o veste; dar fidel principiului de a face economie de cuvinte, trimise editorului său, câteva zile după punerea în vânzare, o foaie de hârtie cu singurul semn : ?

Editorul înțelese că aceasta însemna : „Ce veste” și pentru a-i satisface curiozitatea, îi trimise imediat o foaie de hârtie complet albă, ceace însemna : „nimic”.

Într-o zi, la curtea din Tuileries, Napoleon I apostrofă foarte aspru pe Talleyrand, care suferi fără să murmure această furie. Însă după ce împăratul se depărtă; dar când putea încă să-i audă vocea, Talleyrand zise cu aerul cel mai simplu, vecinilor săi :

„Ați auzit, domnilor? Ce păcat că un om așa de mare, a fost atât de rău crescut!”

ZOE LECCA

menii din interiorul țării sunt extraordinare. Ei se plimbă și muncesc fără încetare, cu picioarele goale, prin ierburile înalte și câteodată se și odihnesc în ele. Și s'a constatat că șarpele cu greu parvine să pătrundă prin pielea ghetelor.

Dar există bestiile „ophiophage” cari mănâncă șerpii periculoși și sunt imuni-zați contra veninului ca porcul, ariciul, mangusta și mussurana.

Un spectacol pe cât de groaznic, dar pe atât de interesant îl oferă lupta dintre un șarpe cu clopoței și un Cagamba sau Zorillo, care are labelle prevăzute cu unghii îndoite; Șarpele furios zadarnic încearcă să scape. Zorillo îi apucă capul șarpelui între unghiile sale și ducându-l la gură, îl ronțăie ca pe o nucă, înghițind glandele cu venin și apoi mănâncă restul.

bazar

MINEMOFONUL.

Este inventat de doctorul Stiller din Berlin. Mnemofonul, este un aparat, care „spune” vocile ce v'au chemat în lipsă la telefon. Miracolul acesta nu e de ieri. Principiul se datorește lui Pulsen, savant suedez, care l-a expus în 1900. Pentru a perfecționa aparatul, doctorul Stiller a lucrat la el douăzeci și trei de ani. Pulsen reușise doar să rețină înregistrarea electrică a sunetelor pe un fir de oțel, prin simpla variație a moleculelor, deci fără inscripția grafică a undelor sonore, electrice sau luminoase.

Vocea înregistrată putea fi reprodușă una sau două ore, dar înregistrarea nu dura mai mult de două trei zile. Doctorul Stille, a atacat problema, a rezolvat-o și a pus-o perfect la punct.

Cercetările lui s'au îndreptat în special asupra compoziției firului de oțel, ce servește la înregistrare. Firul are aproape trei zecini de milimetri în secțiune; este impresionat în mod magnetic de către unde, cari sunt conservate indefinit, și este deajuns ca să fie desfășurat pentruca undele să fie regăsite în toată puritatea și preciziunea lor inițială.

Doctorul Stiller, în laboratorul său, a făcut de mai multe ori experiența: întoarce manivela, apasă pe butoane și se aude un sbârânit moale și un haut-parleur rețeta cu cele mai mici inflexiuni cuvintele cari fuseseră rostite cu o jumătate de oră mai de vreme. Trecu apoi la un „dictafon” și se auzi o conversație, care avusese loc cu vre-o cinci-șase ore mai înainte prin telefon.

Magicianul precizează :

— Un telefon care-și reamintește și peste zece ani fără nicio efortare a memoriei!”

caricatura zilei

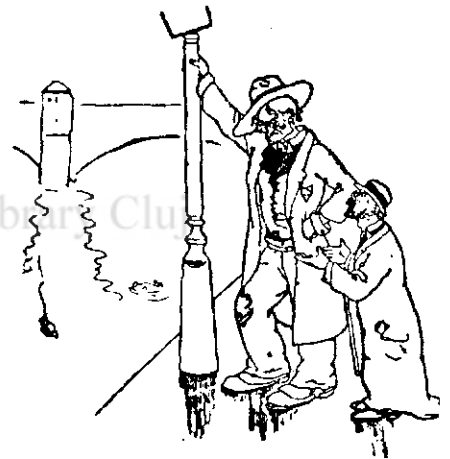
RECLAMA...

Pălărierul. — Ești mulțumit amice? Pălăria asta îți vine ca o mănășcă...

(Dimanche illustrée)

COINCIDENȚA

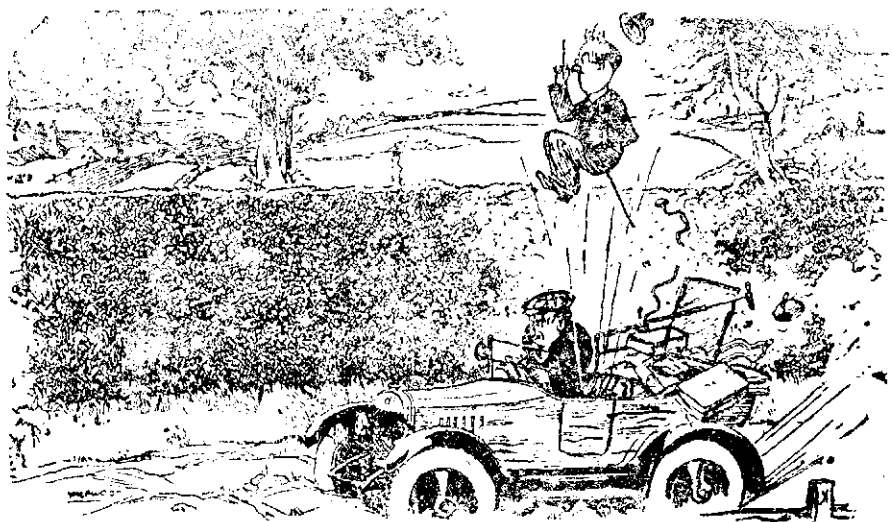

— Prietenul. — Ce vrei să te sinucidzi? Fii puțin filosof.

Filozoful. — Tocmai. Mă sinucid fiindcă mi-au refuzat cartea mea : Arta de-a deveni filosof....

(Dimanche illustrée)

AUTOMOBILIȘTII...

— Cel din aer. — Șoselele nu sunt prea bune, dar cel puțin permit să vezi toată perspectiva peisajului... (Life)

CARTI redate în extrase

CONTESSA DE CASTIGLIONE Frédéric Loliée

Contesa de Castiglione supranumită „divina“ pentru frumusețea sa supra-omenească, după ce fusese la Tuileries, vocea secretă a politicii italiene, „favorita“ lui Napoleon III, consiera și amica prinților casei de Orleans, termină, departe de lume, obosită de toate și de toți, bizara sa aventură de strălucire și de cucerire.

COPIIARIA

Misterul acestei femei celebre începe dela nașterea sa. Versiunile despre evenimentul inițial variau după dispozițiile spiritului său schimbător. Câte odată ea declara că nu știe nimic pozitiv în privința locurilor cari auvră onoarea s'o aducă la lumina zilei și că ar fi foarte incurcată să afirme unde și de cine.

Ea vorbea adesea de marchizul de Oldoini, tatăl ei, și în sufletul ei rezerva cea mai mare afecțiune filială unui prinț de origine poloneză și regală.

În privința datei nașterii sale, nimic sigur. După ea la 1813 și după actele stărei civile la 22 Martie 1835.

Ea aparținea efectiv unei familii de la Spezia, de o antică nobletă genoveză; ea era fiica purtând numele marchizului Filippo Oldoini, primul deputat dela Spezia în regatul Sardiniei.

Mama sa, o Lamporecchi, de o sănătate fragilă, marchiza Oldoini poseda dela natură un farmec, grația și ele-

ganța sub toate aspectele liniștite, iubind în jurul ei, agrementele unei bune companii.

Marchizul voiaja mult pentru interesele sale diplomatice și pentru distracțiile sale personale. Părinții observară, la fiica lor, dela început, semnele unei rare inteligențe. Ea fu, de timpuriu, în contact, cu societatea florentină și străină.

O parte a familiei Bonapartilor în exil locuia palatul strămoșului său Lamporecchi. Cei mai bătrâni o legănau pe genunchi pe mica Virginicchia, sau Nini, cum o numeau ei. De asemenea, prințul Ludovic mai târziu Napoleon III, ridică în brațele sale pe cea mai încântătoare fetiță din lume. Și prințul Joinville găsea o plăcere deosebită să-i mângâie bucele sale aurite. Lord Holand și soția sa o îndrăgeau nespun, numind-o „darling beauty“.

Ea stădăia fără metodă și prefera lecturi diferite și meditațiunile precoce.

La 12 ani era mare și frumoasă ca și la 20 de ani. Un cortegiu de admiratori

pasionați roiau în jurul ei și mica marchiză, o adolescentă, excita invidia compatrioatelor sale. Toată lumea era atrasă de frumusețea extraordinară a Nichiei. De copilă păstrase obiceiul să privească în față, fără să plece ochii în jos, ca fetele de vârsta ei.

Foarte tânără se mărită cu contele Francois Verasis de Castiglione. Ceremonia fu măreață. Contele o instală într'un castel lângă Turin și nu neglija nimic, compromițându-și averea sa, forțându-se a-i crea, în fiecare zi, noi plăceri, dar fericit în schimb că poseda cea mai frumoasă femeie a timpului său, „perla frumuseților italiene“.

În epoca aceasta Italia nu era unită; totuși toate aceste diviziuni ale unui singur popor nu aspirau decât să se unească. Cavour avu ideea ingenioasă de a realiza unitatea italiană, prin frumusețea unei femei de spirit ca să pledeze marea cauză. Înrudit cu familia Oldoini-Castiglioni, el apreciasse, la seducătoarea contesă, o inteligență suplă și dominantă în același timp; el întrevăzu că ea va fi un auxiliar excelent pentru succesul diplomației sale. El o însărcină să meargă în Franța, să strălucească la Curtea lui Napoleon. De câtva timp, raporturile dintre soți se răciseră. Contesa trată soțul ei cu o trufie descurajatoare. Și astfel înainte de a se decide să plece în Franța nu găsi cu cale să aibă consumțământul soțului. Și sosirea sa la Paris fu anunțată ca un eveniment. Ea merse către țelul ei cu un curaj și o încredere superbă.

PERIOADA TRIUMFATOARE

Ea sosi în clipele cele mai surăzătoare ale Imperiului al doilea. Baluri, supeuri, muzică, amor, o succesiune fermecătoare de plăceri de tot felul. De această Franță mondenă și politică, contesa nu învăță mare lucru, decât că o țară amabilă având misiunea să furnizeze în restul Europei, vodeviluri, romane, articole de mode, obiecte de toalete, și idei. Primul lucru ce-l făcu, îndată ce atinse solul parizian, fu să facă o vizită prințesei Matilda care avea Curtea sa de oameni de spirit și de talent.

Ca și prințesa Matilda, draguța contesă Walewska, fosta ambasadoare la Londra și acum „la dame du logis“ la ministerul afacerilor străine, avu plăcerea să primească pe trinisă lui Cavour.

Amica lui Cavour sosise la timp pentru a fi invitată la balul costumat al curții, la acel faimos bal, care făcu să se vorbească atâta pe socoteala împăratului și a contesei Castiglione.

Era într-o Miercuri seara, ziua oficială, când contesa de Castiglione intra pentru prima oară în sala de recepție la Tuilleries.

Ce apariție de teatru! Și ce senzație se produse!

Ea sosisse târziu. Un freamăt de curiozitate semnala apariția sa. Când apărură în sală se produse o astfel de mișcare încât dansul fu întrerupt, muzica încetă de a mai cânta. Un curent trecu prin sală ca o expansiune magnetică de admirațiune. Împărăteasa ieși în întâmpinarea sa. Împăratul înaintă până la locul unde ea se așezase, după ce făcuse suveranilor reverența obicinuită și-i oferi brațul său.

Succesul contesei fu complet, triumfător. Se spunea că era evenimentul săptămânii.

Efectul extraordinar pe care-l produse contesa la Tuilleries, se rătăci la balul ministerelor și mai strălucit, încât împăratul fu mișcat și împărăteasa alarmată.

Napoleon III se amoretă atât de repede de farmecul acestei florentine incomparabile, care producea o atare fierbere de curiozitate admirativă, încât se ridicau pe fotoliiuri, fără nici un respect pentru ceremonial, când o zăriau trecând prin mulțimea invitaților. Într-o seară la Compiègne la o reprezentație a artiștilor Comediei franceze ea nu apărură. Se remarcă imediat că împăratul părea distrat tot timpul, își mușca mustața nervos și la prima pauză dispărură, părăsind împărăteasa în vederea întregii săli. A doua zi toată lumea era informată că el se dusese să ia informațiuni asupra sănătății frumoasei străine.

Contesa își aminti că a venit în Franța pentru a servi ca ambasadoare oficială, că ea era agentul desemnat al Italiei viitoare; Cavour îi dăduse acest titlu, pentru a coborî cu împăratul, de a-l seduce dacă ar fi nevoie și de a-l aduce în cetate cu încredințarea, în vederea unei antante active cu curtea din Turin. Și o scrisoare a lui Cavour îi spunea: „Reușește, verișoara mea, prin orice mijloace, dar reușește”.

Și ea se gândi că ora a sosit pentru a face politică.

Ea avea numai 18 ani. La Paris nimeni nu se mai îndoaia că ea este „favorita” împăratului.

Și primul efect incontestabil al influenței sale secrete fu de a determina pe Napoleon, care nu se decise ușor, de a reclama prezența lui Cavour, la congresul din Paris. Terenul de altfel era admirabil preparat.

Napoleon, din adolescența sa, avea o dublă speranță, un scop dublu și vast: să devină împăratul francezilor și să fie liberatorul Italiei. Și în anii următori, chestiunea unității italiene fu rusă la congresul din Paris, sub ochiul încurajator al ministrului lui Napoleon, președintele desbaterilor.

Contesa de Castiglione profită pentru a se eclinsa din Paris, părăsi pentru moment pe „Napoleonul ei”, și plecă la Londra.

Ea fu admirabil primită în înalta societate britanică, mai ales la lordul și lady Holland. În tot timpul acesta, lady Holland dădea serbări a căror strălucire și originalitate aveau o reputație europeană. Familia regală engleză, suveranii și prinții străini veneau la aceste garden-parties, pe care le numiau „serbări scoțiene” și a căror origine da-

tau din Evul mediu. Sub auspiciile lady-ei Holland, ea avu spectacolul magnific al recepțiilor oficiale.

Prețutindeni unde se arăta, ea provoca acea febră de priviri, acea curiozitate pe care ea era obicinuită să le producă, ca pe un efect cu totul natural.

UN VIS INTRERUPT

Ea părăsi Londra subit pentru a multiplica efectele surprizei. Se opri la Dieppe. Curtea și toată lumea era uimită și se întreba: Acest astru parizian al unei singure ierni, după ce iradiase trecerea sa cu o lumină strălucitoare, o să dispară așa de repede de pe orizont?

Contesei Castiglione îi plăcea să se facă doriță. Și ora era favorabilă. În camera din Dieppe, pe care Napoleon o numea *camera crimei*, întrevederea lor se anunța sub toate aparențele: el, de talie înaltă, robust, ochii energici, fizionomia expresivă; ea, înfloritoare de tinerețe, și pur și simplu divină. Ea îi apărea somptuos de frumoasă și strălucitoare în bijuteri.

Ea nu uita motivele serioase ce o atașau de Napoleon III; misiunea sa nu era terminată și chestiunea italiană devenea din ce în ce mai urgentă; ea avea nevoie de a pune în luptă un ultim efort al farmecelor sale, pentru realizarea sublimii sale idei „patria italiană”, mobilul exact al cochetăriei sale cu Napoleon.

Contesa era preocupată de înalte și mândre aspirațiuni: Corespundea asupra politicii cu toată lumea, interpreta chestiunile diplomatice, interținea proiecte extraordinare, juca un rol, chiar secret, în chestiunile internaționale. Apoi vizitele, expedia rapoarte, distribuia nouăți și făcea planuri.

Ea mai era și intermediara depeșelor secrete schimbate între Napoleon și curtea din Sardinia.

Acesta fu marele moment al activității politice a contesei de Castiglione sub al doilea imperiu.

De când contesa sosisse în Franța, Cavour, care de tânăr visa regatul Italiei, lucra neîncetat la realizarea visului său.

Acum simțea ora apropiată; „noi vom forța cabinetul din Viena să ne declare război”, spunea el. Cu toate acestea Napoleon ezita și nu se putea decide să provoace conflictul cu toate rugăciunile, și amenințările, ce nu mai încetau.

Agitatorii și revoluționarii italieni începură a se irita de această târâgănire. Avu loc chiar câteva atentate cari riscară de a fi mortale. Napoleon III nu ignora pericolele la care se expunea. Cele mai multe tentative îndreptate contra sa, instigațiunile persistente ale frumoasei Castiglione, influențele de tot soiul, precipitară lovitură de trăznit atât timp suspendată. Și câteva luni mai târziu toată lumea se convingea că: *Italia este fiica lui Napoleon III*.

M-me de Castiglione triumfa de bucurie. Și Cavour declara în fața parlamentului: „Părăsesc ultima adunare a Camerei piemonteze. Viitoarea sedință va fi aceea a Camerei italiene”.

Dar decerția urma. Li se promisera o Italie întreagă până la Adriatică și Napoleon care abia realizase liberarea Italiei, înșelat de prusieni și amenințat de întreaga Germanie, fu nevoit să părăsească Italia cu toate protestările lui Cavour.

Contesa de Castiglione nu mai era a-

cu agreata de odinioară. Și împărăteasa nemulțumită de rivala ei ordonă să se dea jos portretul contesei din camera împăratului.

Era un început de disgrație care nu întârzie să se agraveze.

Și începu să se însinueze că frumoasa florentină primea pe refugiații italieni și că un complot criminal se formase, cu scopul de a asasina pe împărat, când va veni la ea.

Și contesa era acum supravegheată de poliție. Era acuzată că întreține raporturi suspecte, și că face spionaj. Fu condusă la frontiera italiană, plină de mânie, și fulgerând de ciudă contra îngratitudinii lui Napoleon.

Și în Florența unde se retrase, se consacra educațiunii fiului ei, frumos ca o fată și reflecta în liniște la capriciile destinului și la nedreptatea omenească. O mare amărăciune îi rămăsese în declinul atât de repede al ambițiilor sale.

I se părea că dragostea sa fusese un vis urât.

În această singurătate ea părea retrasă de lume. Și în această dulce și melancolică retragere cunoscu pe tânărul diplomat francez d'Iderville.

Întâmplarea făcu ca el s'o vadă într-o zi, fără martori. Fu o revelație. Farmecul se produse. Întrevederile urmară, mai prelungite. Ea începu să devină expansivă, și'n curând fu o idilă plină de farmec.

Contesa de Castiglione suporta cu greu viața sa de când fu constrânsă a părăsi Franța. Orele pe care le întrebuința cu educarea fiului său, nu erau suficiente a umple golul.

Ea era prea tânără și prea plină de foc ca să se resemneze în izolarea sa.

Contesa fu victima unor învinuirii false. Și voia să se apere. Plecă la Turin și încercă să se intervină în favoarea sa. Mai întâi prin rugăciuni, apoi insinuări prin care da a se înțelege că avea în mână adevărate secrete de stat, a căror divulgare ar provoca consecințe grave. Și efectul se produse imediat. I se ridică interdicția, și nu mult după aceea ea inaugură întoarcerea la Paris dând o mare serbare.

De atunci alternară plecările sale misterioase și întoarcerile sale brusce. Când reveni la Tuilleries nu se mai vorbea de chestiunea italiană.

Odată, pe când se găsea în trecere prin Italia, participă la căsătoria prințului Arvedeu, duce d'Aosta cu prințesa Marie dal Pozzo del Cisterna. Această căsătorie se produse în mijlocul unor împrejurări neprevăzute și celor mai tragice. Florile fură stopite de sânge. Nenorocirea inițială fu sinuciderea primei dame de onoare, care fu găsită spânzurată în garderobă, ținând în mâinile sale crispate, corsagiul virginal. Prințesa înspălmântată refuză de a mai înfrăca.

În momentul acela escorta se formase în curte. Colonelul, comandantul cortegiului întârzie să sosească. Nerăbdarea stăpâna spiritele, când se anunță că din cauza unei insolării, colonelul căzu mort de pe cal nu departe de palat. Cortegiul plecă fără el: dar porțile palatului regal erau închise, gardianul uitase să le deschidă. Porțile fură deschise și cortegiul trecu. Gardianul fu găsit scaldat în sângele său. Și morții succedară morților, fără să se priceapă această înlănțuire nemaipomenită. Deodată ofițerul ministerial care redactase contractul de căsătorie, fu lovit de un atac fulgerător de apoplexie. Și lumea

nu-și venise încă în fire, când se auzi un foc de revolver: primul martor își sbrua creierii. Tineri căsătoriți, conșternați voiau să fugă din aceste locuri biestemate. În mijlocul uralelor mulțimei și-n sunetul muzicelor, ochipagiul se îndreptă la gară. Șeful de gară care apăru, fu zdrobit de trenul nupțial.

Atunci Victor Emanuel, care nu mai putea suporta, strigă exasperat: „*destul morți! Castion, în trăsura de poștă! Mi-e frică*”.

Și cortegiul părăsește aceste locuri funeste și trece în trăsuri. Conte de Castiglione se clatină și cade de pe cal: el moare de o congestie cerebrală. Și când Victor-Emanuel nezarind aghiotantul său, întreabă: „Unde este Castion?”. „Mort” i se răspunde laconic.

Astfel fu preludiul și epilogul acestei nunți princiare, urmate de nouă morți: un asasinat, o sinucidere și șapte morți accidentale, ce dădură loc la nouă înmormântări.

Și contesa de Castiglione în doliu reveni la Paris.

IN TIMPUL ZILELOR SALE DE STRALUCIRE

Pentru a ține în suspensie atențiunea asupra sa, contesei îi plăcea să apară și să dispară, fără a anunța nici plecările, nici revenirile sale. Esențialul era că se ocupa de ea, absentă sau prezentă.

Când apărea la Tuileries, o mișcare se producea imediat în acest cadru de ceremonie. Grupurile se desfăceau. Se înghesuiau pentru a o vedea. Contesa atrăgea toate privirile și ea nu trăda nici o emoție; ea primea aceste omagii cu răceala obicinuită a surasului ei mobil.

Un aer misterios o învăluia și-i măreau importanța. Era foarte bine informată de toate cancelariile europene. Împăratul, recurgea adesea la sfaturile sale. Ea sugera, sau dădea să înțeleagă, fără a preciza, că întretine corespondență activă cu personagiile principale ale curților străine. Și apoi ea era atât de perfectă, încât între ea și celelalte femei frumoase era o distanță atât de mare ca dela cer la pământ.

Era obiceiul pe timpul imperiului, ca femeile de lume să cultive albumul. Albumul se afla pe consolele saloanelor. Orice persoană ce aparținea frumoasei societăți avea albumul sau. Contesa de Castiglione, căreia nu-i plăcea să facă ca toată lumea, posedă o carte de certificate semnate pentru ea și-n cinstea sa.

Astfel, Tiers, Jérôme Napoleon, Caro, Nieuwerkerke, lord Cowley, certificară și semnară, după dorința sa, dar nimeni nu se achită cu mai multă artă și căldură ca ilustrul Berryer:

„Eu certific pentru toți cei de față și în viitor, că nici ținuta strălucitoare a contesei de Castiglione, nici ciudata ei frumusețe perfectă, nici tinerețea sa înfloritoare, nici situația sa excepțională în univers, nici buzele sale superbe, nici ochii săi strălucitori sau triști nu spun tot ce este în Ea ca spirit, inteligență și bunătate de inimă și rară pătrundere”.

Ea era prea frumoasă și blondă spaniolă pe care Napoleon o îmbracă cu mantaua de purpură, deși frumoasă, invitu rar pe contesa de Castiglione. Ea observă dela început la italiancă, prețnuniunea unei rivalități directe și nu-i plăcea mândria ei. În diferite ocazii, îndrăznețea contesei o jignise în sentimentele sale de soție și de reșină. Împărăteasa nu-i ierta de a fi câștigat aten-

țiunea împăratului, nici singularitățile sale excesive și gustul ei de a se îmbrăca. Și istoria unei coafuri rivale care îndepărta contesa dela orice invitație oficială.

Pe timpul acela se purta rochiile-crinoline în scheletul lor de oțel. Și contesa vrând să se elibereze de umflăturile crinolinei, apăru odată la curte, în mijlocul unei mari afluențe, într-o rochie lipită pe corp, anticipând moda cu patruzeci de ani.

Contesa avea multe rivale: o italiancă de o frumusețe strălucitoare aproape egală cu a sa, prestigioasă Amazilia Amara, fiica compozitorului Puccini; o rusoaică, provocanta Korsakof, care făcu senzație în lume cu decolajurile și neglijențele sale superbe; și ducesa Colona de Castiglione, care nu o simpatiza de fel.

Intrădăvăr contesa nu se bucura de afecțiunile feminine. Ea era invitată în diferite case ca o celebritate în momentul; ea însă nu se ducea de plăcere, sosea totdeauna târziu și la masă unde nu-i plăcea să stea, avea un aer posesiv morit. Ea era foarte invidiată, stârnind gelozii prețnindeni, în această lume pe care contesa o trata de sus.

Ea frecuenta la început Tuileries și ambasada engleză. La seratele pline de atracție ale ducelui de Morny, unde morga era exclusă, ea era sigură de a stârni admirația generală printre pictorii, sculptorii și scriitorii consacrați. Ei urmăreau toate mișcărilor sale și ea mulțumită de sine, răspundea întrebărilor mute ale artiștilor: „Vreți să vedeți brațul meu?” și-și arăta perfecțiunea brațelor sale. „Picioarul meu?” îl vreți?” Și ridicând ușor rochia, ea descoperia picioarul ei ireproșabil. Se știa că la ea acasă contesa primea, cu picioarele goale, și aceste picioare erau împodobite de inele și brățări de aur.

Apariția ei în saloanele prințesei Matilda, vără lui Napoleon III, fu o surpriză minunată. Ori unde ar fi fost, la Tuileries, în saloanele Luvrului, la Nieuwerkerke, la prințesa Matilda sau la ducele de Morny, contesa de Castiglione prețnindeni era foarte anturată. Sub evantaiul ei, asculta asaltul complimentelor și galanteriilor.

Contesa de Castiglione în toaletă sau costumată, fu un eveniment în istoria vieții mondene pariziene.

Arta de a se îmbrăca făcu imaginațiunea sa fecundă în surprize.

În travestiurile sale seratele dansante, la Tuileries, sau ministere, era ireproșabilă în frumusețe și elegantă. Se vorbea mult de costumele și toaletele sale.

La o serată strălucită în scop de binefacere, se organiză tablouri vivante. Acest gen era pe atunci la modă. Contesa de Castiglione fu invitată în prima linie.

Ziarele anunțau serbarea și exagerau dinainte cu multă imaginație travestiul contesei.

Jignită de aceste indiscrețiuni, ea se decise a răspunde într-un fel cât se poate de amăgitor pentru mondenii cari plățiseră scump. Ea pregăti scena a căruia decor era o groță artificială cu inscripția următoare: „Sihăstria din Passy”. Toată lumea își imagina cele mai seducătoare figurații.

Contesa apăru însă într-o rochie de dimie, în cap cu glugă, austeră ca și haina ei călugărească. Apoi dispăru și nu mai apăru de loc. Incepu să se murmură. Iritațiunea atinsese maximum.

Și cât de generoasă se arăta altă dată când nu admitea nici un voal între ea.

statue vivante și admirația lor!

Dar cu toată admirația pe care o stârnea, o amărăciune îi învăluie sufletul; ea se gândea că sosise prea târziu în Franța; cu strălucirea frumuseții sale fizice, ea, italianca, ar fi putut ușor lua coroana de împărăteasă pentru a juca un rol politic mai puternic decât spaniola. Și ea nu se va consola niciodată că n'ajusesse la timp.

ILUZIUNI POLITICE

Cel mai strălucit meteor monden al regimului imperial se stinse. Parisul pierdu strălucirea sa luminoasă. Contesa de Castiglione dispăruse ca o stea.

În timpul șederii sale în Anglia, legase relațiuni cu prinții casei d'Orleans.

La Florența unde se retrase ea se hotărî să joace un rol important printre marile evenimente ce se desfășurau în Europa.

Tiers, o considera, cea mai sigură, cea mai devotată, și cea mai inteligentă și adesea avea nevoie de serviciile sale.

Această contesă bizară de o legendară frumusețe în timpul regimului imperial devenea acum o aliată sigură, discretă, inteligentă și devotată.

SFARȘITUL

Contesei îi mergea din ce în ce mai rău.

Situația sa materială îi aducea zilnice neplăceri; ea nu voia să se deparție de lucrurile sale de artă, nici de frumoasele bijuterii. Numai colierul de perle era evaluat la o jumătate de milion.

Într-o zi, părăsită de servitorii săi, pașii săi oboseți o duseră înaintea unei florării, și ea își dădu ultimul han cumpărând flori. Și reveni acasă consolată de a și fi satisfăcut un ultim lux. Florile și perlele erau slăbiciunea ei.

Contesa de Castiglione era în legătură cu puternicii zilei; ea se flata de a fi guvernat prinții; se folosise de inteligența sa, dorind să înfăptuiască planuri mari; fu admirată pe când lucra la resurrecția politică a patriei sale italiene; și cu puterea farmecului său ea știu să influențeze pe Napoleon III; i-mense servicii aduse ea apoi intereselor franceze.

Totuși, în timpul acestor importante combinațiuni, proiecte diplomatice, corespondențe secrete, niciodată ea nu avu de luptat cu atâtea greutateți ca acum spre sfârșitul vieții sale.

Toți o părăsiri și holnavă ea își țara zilele plină de amărăciune. Ea fugea, de lumina zilei ca și de lume. Nefcrederea o urmăria ca o umbră; își imagina că e inconjurată de dușmani și că-i întind curse. Lumina soarelui îi făceau rău și-n camera ei era o obscuritate constantă; nu ieșea din camera sa, decât atunci când era sigură de a nu întâlni pe nimeni.

Această izolare în cameră, vătăma mult sănătatea ei sdruncinată cât și mintea sa. Un intern era continuu lângă ea, gata a veni în ajutor.

Contesa însă își simția apropiatul sfârșit și ultimele sale dorinți fură ca moartea ei să nu fie anunțată, înmormântarea să fie anonimă, fără coroana, fără flori, fără discursuri și fără asistență.